

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JUL
I NORDSJÆLLAND
1966

H. C. Andersen: Den lille Pige med Svovlstikkerne.

*..- den lille Pige syntes hun sad foran en stor Jernkachelovn
med blanke Messingkugler og Messingtromle ”.*

Der var engang – da jernkachelovnen med messingkuglerne var eventyret i en kold hverdag . . . i dag bruger man

KGL. HOFLEVERANDØR

D ♦ F ♦ J

DE FORENEDE JERNSTØBERIER A/S

SALAMANDER

KEDLER · OLIEFYR · VARMLUFTSOVNE

Jul i Nordsjælland

UDGIVET OG REDIGERET AF

ERIK GRIBSØ

1966

SEKSOGTYVENDE ÅRGANG

FREDERIKSVÆRK
FREDERIKSVÆRK BOGTRYKKERI
ALF JENSEN

INDHOLD:

Nu kom der bud fra englekor. Af Emus Jensen	3
Vinterens maler. Af Svend Rindholt	5
Motiver fra Nordsjælland. Af Carl Drachmann	7
Nordsjællandske skæmtesprog	10
Lurtoner fra Nordsjælland vil snart klinge verden over. Af Niels Friis	11
Nordsjællands Naturmuseum. Af Helge Christensen	13
Fra fæste- til udstykningsgård. Af Erik Gribso	15
Pionerånd reddede Gillelejernes arv. Af Esther Gress	17
Billeddigter og bogkunstner. Af Svend Rindholt	20
Vænget er lukket. Af Eyvind Rafn	24
Charmerende by — og interessant omegn. Af Jørgen Kortzau	28
Juletræets topfigur. Af Max Iversen	31
Ludshøjgård — en sagnomspundet gård. Af Alfred Andreasen	34
Rejse til Slangerup og Jægerspris omkring 1800	36
Oprydning på pulterkammeret af M. W.	38

Eftertryk af
artikler og billeder i »Jul i Nordsjælland« kun tilladt i uddrag
og mod kildeangivelse

Forsiden:
Vejsving, Nordsjælland, vinter, efter maleri af
Kai Mottlau

Nu kom der bud fra englekor

HVAD der er gået forud for den erobring af uendeligheden, som vor tidsalder oplever, kan man kun dunkelt gætte om, da de enkelte skridt ikke lader sig måle. Men man er i hvert fald klar over, at den menneskelige higen efter at gøre sig fri af jordens bånd og erobre universets lukkede verden, er en trang, som årtusinders nederlag og skuffelser ikke har kunnet tage livet af. Det viser sig da også, at opdriften i denne higen har kunnet løfte det dødelige menneske helt derop, hvor sol og måne har hersket suverænt i milliarder af år, og slået fast, at den drøm, som Ikaros drømte under Hellas azurhimmel, havde en vis kontakt med virkeligheden.

O dog! Hvis man deraf ville tro, at spørgsmålet om menneskets himmelflugt havde fundet sin endelige løsning, kender man ikke menneskehjertet tilstrækkeligt. Det rummer nemlig en endnu dybere trang og vil højere op end til de baner, hvorfra den menneskelige jord kun synes som en blinkende stjerne. Helt derop, hvor det inderste i livets gåde bliver afklaret.

Man kunne fristes til at betragte de mange forsøg, slægterne har gjort, som et ønske om at bygge en bro fra denne klode ind i Guds verden. En bro, der har været bygget på fra det øjeblik, mennesket blev sig selv bevidst, — sammensat og rejst af talløse og ubeskrivelige detaljer. Thi hver eneste gang et menneske har sat sig til at gruble over livets væsen, formede det en lille sten i værket. Hver gang et menneske har længtes mod de høje, rene tinder og villet løfte sig »højt over dalenes jammer og vé og alle de menneskedværge«, var hensigten den samme. Og når digteren og og kunstneren søgte at holde det usigelige fast i ord og toner, eller når de gamle mestre omsatte deres fromme tanker om Gud i de gamle katedralers himmelstræbende bygningsværker og skabte et asyl, ikke blot for ånden og skønheden, men først og sidst for hjerter, der ikke kunne mættes ved døgnets hverdagskost, — så var det altsammen dikteret af menneskehjertets dybe trang til at komme Himlen nærmere, — til at bygge en bro ind i Guds verden.

Men trods al kunnen, — trods fromhed og ærlig stræben, står broen endnu i dette øjeblik som et kæmpeværk, — som et arbejde, hvor det egentlige og afgørende: den sidste forbindelse mangler, — det afsnit, der fører mennesket ind til Gud! Og denne brist, denne afmagt, er menneskehjertets egentlige og dybeste nød.

Men i denne nød er der kommet en ny og ukendt klang. »Englene sang den først for markens hyrder«. Og det har lydt »fra sjæl til sjæl«, at den levende Gud, som mennesket ikke kunne række op til, kom selv og af sig selv mennesket i møde.

Dette budskab har man kaldt »Julens evangelium«, og når man bruger dette ord, der ellers ikke findes i eller bruges om noget, der er frembragt af menneskehånden eller mennesketanken, er det, fordi budskabet ikke er noget, der er skabt af os, men et tilsagn fra det rige, vi ikke kunne tilvinge os vej til. Er det da underligt, om vore ord ikke slår til, når vi skal beskrive det, eller at det ikke lader sig spærre inde i menneskelige begreber eller jordiske institutioner? Egentlig ikke! For det bærer stadig sit præg af den himmelske magt. Over for det kan et menneske kun eet: Man kan lytte, — man kan høre det! Men, hører man det budskab, da oplever hjertet julen.

Emus Jensen.

Ved en islagt
dam. Fredensborg

Kanal, Nordsjælland

VINTERENS MALER

KAI MOTTLAU er Nordsjællands maler i en udstrækning som ingen anden nulevende. Om vinteren bor han nord for København, og gør herfra sine fremstød, når sneen falder og frosten sætter ind. Det er ikke mindst i landskabet rundt om Esrum Sø, han på denne årstid søger sine motiver. Men i Kikhavn har han sin sommerresidens med en vidtstrakt emnekreds for kunstnerisk virke, lige fra udsigt over Kattegat mod Sjællands Odde, til skovene ved Frederiksværk og Arresøen, hvor han har malet gennem mange år, videre til Lynæs og Sølager som ofte er andre, hjem søgte virkefelter, og endelig, i baglandet, Ullerup Krat og Grønnesøskov og længst mod syd Roskilde Fjord, der er synlig fra hans hus.

Kai Mottlau, der er født 1902, kom til denne egn allerede som ganske ung og byggede i 1935 et atelier på et højtliggende plateau uden for Hundested med en enestående udsigt, der spænder fra Sjællands Odde til den svenske kyst.

Når kunstneren ved denne lejlighed er betegnet som vinterens maler, er det hverken ensbetydende med, at det overvejende er vinterbilleder, Kai Mottlau maler, eller at han er ene om at arbejde med disse motiver. Men ingen har i vore dage med så vedholdende forkærlighed og åbenlys malerglæde dyrket vinterlandskabet, — man fornemmer umiddelbart, at kunstneren har følt sig særlig inspireret af disse motiver, som han erklærer at være »forelsket« i og som han år for år møder »fuld af forbavselse over dette under, der sker«.

Hertil må dog føjes, at også »sommerens lukkede skovrum, skovkatedralerne, skildrer han i velafvejede rytmiske arabesker, der omkredser trækuplernes organiske, rolige former«, således som det af vennen, maleren Mogens Zieler

blev fremhævet i en karakteristik skrevet til 60-årsdagen. Disse billeder er malet langs fjordene, når lyset er højt, Kai Mottlau kalder disse sine perlemorslandskaber, fordi de med deres fine, varme kolorit i blåt og grønt antager spektrets farver, således som de åbenbarer sig i perlen.

Landskabskunsten er dominerende i Kai Mottlaus indsats som maler. Men han har dog en betydelig produktion bag sig også på andre felter. Portrætter har han malet, — bedst kendt blandt dem er uden tvivl hans fine, indtrængende karakteristik af solodanserinde Margrethe Schanne. Han har også i ikke ringe udstrækning arbejdet med monumen-

Sne-Arabesker, Ullerup skov

Landevej, Snetåge ved Arresø

tale rumudsmykninger, bl.a. til bestyrelsessal hos A/S Fisker & Nielsen og forhal i Sunlight-fabrikernes kontorbygning i Glostrup. Den sidste i rækken er udført for Statens Kunstfond til festsalen i Tinglevhus i Sønderjylland og fuldført i sommer.

Ellers er Kai Mottlau repræsenteret på Statens Museum for Kunst, i Nationalmuseum i Stockholm og på flere provinsmuseer. Han debuterede, efter uddannelse på Kunstakademiet i 1924 på Kunstnernes Efterårsudstilling og har de sidste 23 år tilhørt »Koloristerne«s kreds. Han har ud-

stillet flere gange i Norge og Sverige og herhjemme har han bl.a. været indbudt til en separat udstilling i Kunstforeningen. I 1953 modtog han Eckersbergmedaljen.

De ledsagende billeder skulle bedre end ord kunne forklare og give et indtryk af Kai Mottlaus indsats som vintrens maler i det Nordsjælland, hvor han har hjemme. Alt er nænsomt og måske derfor særlig udtryksfuldt skildret — det er billeder, der åbenbarer en egenartet naturforfølelse og dybtfølt malerglæde med en personliggjort videreførelse af de bedste traditioner i dansk landskabskunst.

Svend Rindholt.

Motiver fra Nordsjælland

Digte af Carl Drachmann . Tegninger af Karen Drachmann

Kort før julen i fjor udsendte forfatteren *Carl Drachmann*, Holte, en lille bog med digte, skrevet gennem et langt liv. Dens titel er »Borttonende klange«.

Adskillige af bogens digte skildrer oplevelser fra barntid og ungdomsår.

Når JUL I NORDSJÆLLAND har bedt Carl Drachmann overlade os nogle poetiske bidrag, er det atter tilbageblik, der har inspireret ham, og de fire små stemningsbilleder, han her har formet, har alle motiver fra Nordsjælland.

Digtene er illustreret med tegninger af fru *Karen Drachmann*, f. Gjellerup. Fruen dyrkede, omend mere privat, billedkunsten i de unge år og var en tid elev på Gustav Vernehrens malerskole. Også musikken optog Karen Drachmann, og på dette område var hendes indsats kendt i videre kredse, idet fruene som pianistinde har spillet ved en række egne koncerter i Odd Fellow Palæet og høstet megen anerkendelse. Desuden har fruene ofte akkompagneret sin mand, idet Carl Drachmann for en del år siden også var aktiv sanger, hvad der for den daværende overlærer havde naturlig forbindelse med hans gerning i skolen som sangpædagog.

HELENES GRAV I TISVILDE

Et sagn er fortalt om Tisvilde egn,
hyllet i gammel tids dragt.
Neden for bakken med fyrrenes hegn
er stedet for sagnet henlagt, –

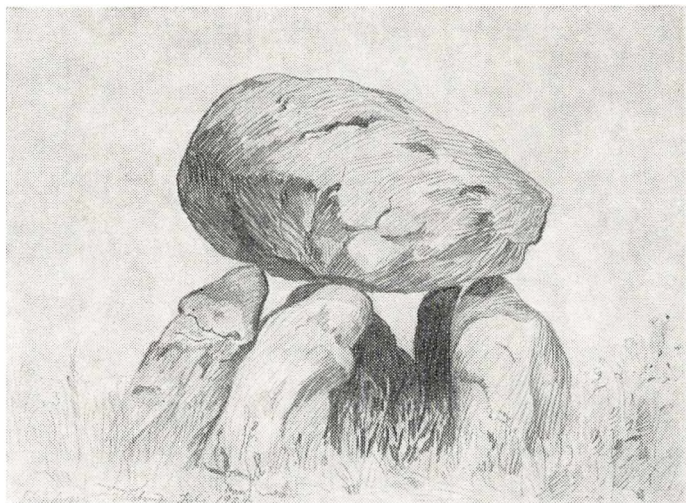
en grav, – nu dækket af græsset stridt, –
bag træer og stengærde dulgt,
hvor folk, som i sygdom havde lidt,
blev helbredet underfuldt.

Skærmbloomster breder – med duften sød –
over stedet en midsommerdragt.
I dag kommer ingen i sygdoms nød
og knæler for underrets magt.

Tiden er nu af en anden art.
Til jaget vi sætter vor lid.
Ved Helenes grav dog standses vor fart
af ro fra den gamle tid.

Helenes grav uden underret står.
Den henligger ensom, forglemt.
Men i stilheden, når gennem lågen vi går,
for vort sind er en lægedom gemt.

Stendyssen

Stendyssen taler om fortidsminder;
nutidens røst klinger med deri
fra bækken, der vej gennem engen finder,
tæt ved min barndoms slyngede sti.

Rugen nikker, tungt aksene gynger
med kærner, modnet til lærkernes sang.
Snart høsten hen over markerne synger, –
mejemaskinernes klirrende klang.

Fra gulmodent korn ned over dale
i aftensolens luende brand
føres jeg ind til historiens tale
ved gravdyssens gamle, stensatte rand.

Gammelt er landet med stenkamrets minde,
hvor slægter fra fortid har sat deres spor.
Kun suset af aftenens stille vinde
fortæller om stedet med hviskende ord.

Ved dyssestenene opgiv din jagen.
Din flygtende ro tilbage du får.
Her er den vilde fart ikke sagen,
fredfyldt er stedet, hvor stendyssen står.

Efterårsdag ved Furesøen

Nu vugger bølgen i dæmpet musik
til skovens efterårsange
ved Furesø, hvor i sommer vi gik
i dagene lyse og lange.

I dag har skoven en anden dragt,
og jeg må vandre alene.
En sommer igen sit farvel har sagt,
snart visner alt løvet på grene.

I bladene blusser et efterårsskær
fra solen, der helt mig blænder;
varsler, at vinter er kommet nær,
og mørket mod os sig vender.

Men endnu jeg fanger et varmende smil
fra naturen, førend den blunder
i vinterdagens lange hvil
til vårens nyskabte under.

Den gamle gård

Jeg husker endnu den gamle gård,
der blev mit barndomshjem,
med gårdspladsen lagt af toppede sten,
der ujævnt stak fladerne frem.

Brolagt blev et stykke hvert år.
På marken vi stenene fandt
og samlede dem, før vårsæden brød,
i dynger langs markskellets kant.

I foråret ofte til loen jeg gik,
når den for korn stod tom.
Så bandt min far til bjælken et reb, –
det syntes børnene om.

To gynger blev – med afstand – gjort fast,
forbundet de blev med et bræt.
I leg vi nu sejled' på Kattegat
over bølgerne frit og let.

Ved sommertid gennem dagen lang
på bare fødder vi gik.
Det var almindeligt deromkring
på landet blandt børnene skik.

Gården lå frit til marken mod syd.
Mod vest lå haven i læ,
og fuglesangen tonede sødt
fra skjul i buskads og træ.

Om høsten blev laden fyldt med korn,
der duftede sundt og godt
gennem vinterens lange, mørke tid,
når lyset blev koldt og gråt.

Den gamle gård er borte. Brudt ned
er længernes bindingsværks-tavl.
For mig vil den altid bestå på sin toft
med solskin på syld og gavl.

Nordsjællandske skæmtesprog

Ded gør inte noved,
man løver med en hael
vind, sagde Troels på
bakken, — bare den er
på røggen.

Da præsten spurgte
Sømands-Frederik,
hvordan det gik med
helbredet, fik han til
svar: Hverken godt eller
dårligt, hr. pastor,
tværtimod.

Der er tre spørgsmål,
der opta'r mig en hiel
del, sagde Skrædder-
Jens, det er om, hvorfra
vi kommer, hvor vi
går hen, og hvor vi gør
af alle de tomme flasker.

Hun ka' aldrig få det
gesvindt nok, sagde
Tækkerens Anna om Line
i kæret, — hun er fæ'rig
å forlange, hønsene skal
lægge to æg om daven
og så ha' kyllinger om
aftningen.

Den, der kommer
først til maler, får fø'st
møl, sagde klokker-Hans,
han bakkede altid
snagvendt.

Så får døv ta' for dig a' retterne,
sagde Sjuske-Ma'lene til Jørgen Møller
og bød på hjemmebagt lagkage,
— der er hverken skidt eller kanel
i den, hvortil mølleren svarede:
Nej, jeg ser, døv denne gang har
sparet på kanelen.

Vil du i verden frem, så buk,
sagde køvmanden til sin søn og til-
føjede: Men inte så mejed, a' di
sparker dig bavi!

Lurtoner fra Nordsjælland vil snart klinge verden over

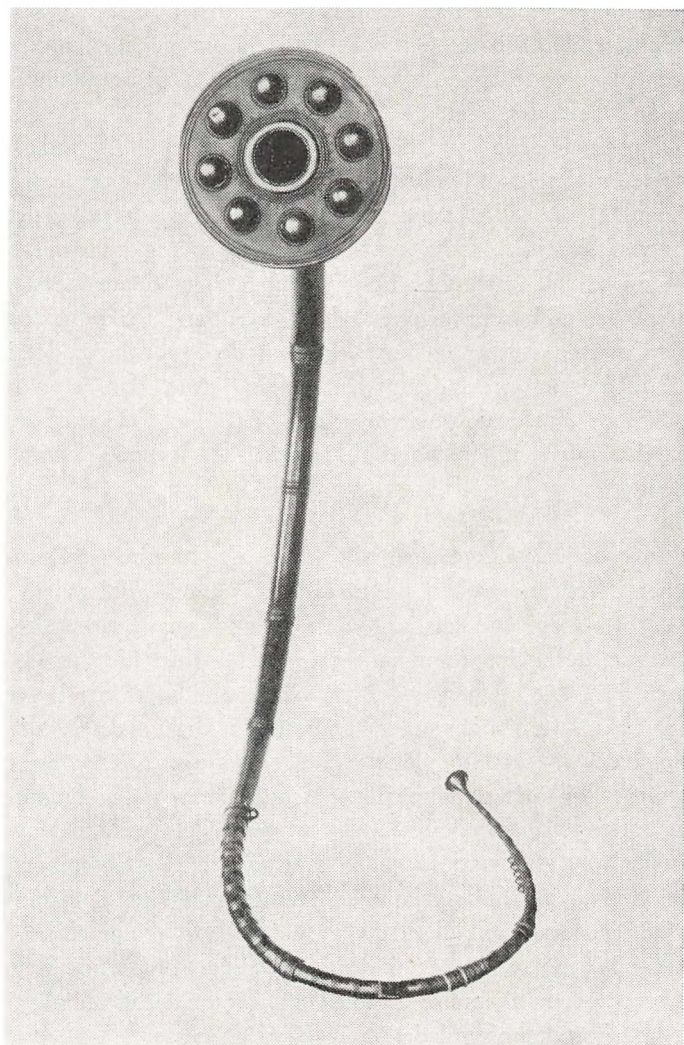
*De pragtfulde
Brudevælte-Lurer i
aktualitetens skær*

Af Niels Friis

INTET andet dansk oldtidsfund har haft en så bred kulturel betydning som de seks prægtige lurer fra bronzealderen, der for nu mere end halvandet hundrede år siden fremdroges i Brudevælte mose i Lyngesogn i Nordsjælland. Det var det første og opsigtsvækkende i sin art i vort land, det åbnede for nytiden perspektiver af uanet format — perspektiver som først efterhånden erkendtes — og der viste sig på en forunderlig måde at være udvikling i det.

Om selve fundet i den nu opdyrkede mose lidt syd for gården Fuglerup i Lyngesogn kan mindes ved at lade hin tid selv berette — i et par lidet kendte notitser fra Fyens Adresse-Contoires Aviser. Den 3. juli 1797 hed det her: »Der skal være fundet nogle gamle horn eller blæsende instrumenter fra oldtiden og indsendte til rentekammeret. Næste postdag håber man at kunne give nærmere besked herover.« Der gik dog lidt længere, først nogle uger senere læses:

»Med de i nr. 53 omtalte til rentekammeret indsendte metal-horn hænger det således sammen: En dreng, nemlig Christen Nielsen, har i en gravhøj i egnen om Frederiksborg fundet ved siden af en benrad 7 små metalstykker, en halsknap og en afbrudt dolk. Siden har gårdmand Ole Pedersen, ved at grave tørv i et mosehul, Brudevælde kaldet,

fundet bemeldte metalhorn 2 og 2 sammen, i en dybde af 9 til 10 Quarteer. Ved at grave videre i mosen har han siden fundet mundstykkerne til disse horn, som ligeledes var af metal, og lå alle samlede omtrent 5 meter fra det sted, hvor hornene lå.«

☆

Brudevælte-lurerne fra Nordsjælland kom i »Kunstkammeret«, en forløber for Oldnordisk Museum, Nationalmuseum. De seks blev — desværre — til fem, på kongelig ordre afgik senere en af dem som gave til det russiske kejserhus. Andre lurfund kom til fra andre egne af landet, godt og vel en snes instrumenter ialt, men intet så omfattende og så prægtigt som Brudevælte-lurerne, de tre par af de fantastiske, op mod tre årtusinder gamle blæseinstrumenter.

Som alt andet, der indgik i kunstkammeret — dengang nærmest et kongeligt raritetskabinet — var lurerne de første mange år døde museumsgenstande — blot »gamle horn«. Men efterhånden som museumsvesenet udvikledes og videnskaben skred frem, kom det tidspunkt, da en udforskning af de store lurfund blev aktuel. Det skete omtrent 100 år efter at Brudevælte-lurerne som de første var kommet for dagens lys, og udforskningen samlede sig ikke blot om det

arkæologisk-videnskabelige, men også om det tekniske, den fremragende bronzestøbeteknik, og også om det musikalske, som til syvende og sidst jo måske var det mest betydningsfulde i dette tilfælde.

I begyndelsen af 1890'erne gennemførte Oldnordisk Museums direktør, konferensråd C. J. Thomsen og professor Angul Hammerich sammen med de kongelige kapelmusici August Petersen, fader og søn, »blæseprøver« på lurerne — og se! De gav toner fra sig, dybt rungende, manende, prægtige, af basunpræget karakter. De klang for samtiden med samme styrke og intensitet som de havde gjort det i fortiden, for årtusinder siden — det store danske oldtidsfund, bronzealderlurerne, var forvandlet fra støvede, passive museumsgenstande til fantastiske, levende fortidsminder.

☆

Som af ydre udmærkede sig Brudevælte-lurerne også musikalsk frem for næsten alle de andre, Tellerup-, Folvisdam-, Maltbæk- og Wedellsborg-lurerne. Det var Brudevælte-lurerne, der i det kommende tiår lød — ikke blot parvis, men også fire ad gangen — fra Nationalmuseets tag hvert Sct. Hansaften udover en tusindtallig tilskuerskare, der flokkedes for at høre disse enestående toner. En ny fase i lurernes historie var indtrådt — indtil der en dag pludselig sagdes stop for deres klanglige »genfødsel«. Man ængstede sig for, at lurernes bronze ikke kunne tåle blæsningen for nødvendig fuld styrke — de gemtes atter hen som museumsgenstande. Skulle de for stedse være stumme på ny her? Tilsyneladende — indtil den tredje, afgørende fase i lurernes ny-tilværelse skabtes af den moderne teknik i form af grammofonplade og lydbånd.

Gamle grammofonplader med lurernes toner findes, men de er udført i voks med helt forældet teknik. En af dem er optaget sidst i tyverne, da man samlede ind til den nye nationalmuseumsbygning, og da lod man ved en stor fest til indtægt for dette formål lurerne klinge »for sidste gang«. Siden blev der, trods betænkeligheder, blæst på dem igen ved grundstensnedlæggelsen, ved museets indvielse, ved dets 150 års jubilæum og — mere internt — ved en række teknisk-musikalske prøver, der gik forud for det store internationale værk om lurerne, der kom i 1949.

☆

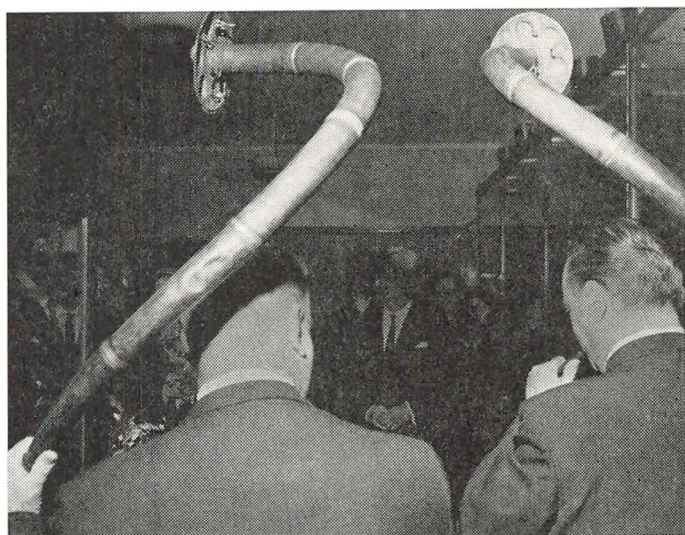
Også disse prøver foretoges — som de første i halvfemserne — af tilkaldte eksperter fra det kongelige kapel, nu solo-basunisterne Palmer Traulsen og Georg Allin Wilkenschildt. En januardag i det just forløbne år stod disse to fine musikere med to af Brudevælte-lurerne højt hævet over sig i Nationalmuseets bronzealdersal og hilste med rungende signaler et indtrædende, fornemt selskab: Danmarks kongepar med Belgiens konge og dronning, hvem man, som led i deres officielle besøg her, havde villet give et indtryk af det berømte danske oldtidsfund, lurerne.

Lurerne var »i form« og i brug netop på det tidspunkt. Det kongelige besøg kom midt i forberedelserne til en foranstaltning, der skulle gøre lurerne bestandigt aktuelle, bestandigt nærværende gennem de fuldt moderne grammo-

fon- og båndoptagelser, man allerede længe havde haft under overvejelse at sætte i værk. I Nationalmuseets festsal lod de to kapelmusici Brudevælte- og andre lurers toner klinge for åben mikrofon med senere reproduktion for øje.

Der indspillede en række småstykker, de fleste arrangeret af de to lur-eksperter — ting, der tilsammen giver et fængslende billede af, hvad der kan gengives på lurerne, fra det enkleste til det sværeste, i hele deres imponerende toneomfang. Rekonstruktionsmæssigt måtte disse signaler og stykker jo formes, for ingen ved, hvad der for årtusinder siden har været blæst på lurerne — sålidt som hvilken brug der i virkeligheden har været gjort af dem.

Fremtrædende praktiske og museumsmæssige formål ligger bag disse optagelser. Dels sigter museet mod et arrangement med en juke-box eller tilsvarende anlæg i selve den museumssal, i hvilken lurerne hænger i deres monter — et anlæg, der vil give de besøgende lejlighed til at høre,

hvorledes lurerne klinger, samtidig med at de i salen betragter de ærværdige, pragtfulde instrumenter.

Dels skal der også fremstilles grammofonplader, at erhverve i museets forhal. Ikke mindst dette vil være af stor betydning — for mange fremmede turister vil det naturligvis være af største interesse at kunne bringe hjem fra Danmark autentiske gengivelser af disse ærværdige, tusindårige toner — fra de ældste endnu klingende instrumenter i Europa. Til julegaver udover verden kan disse plader jo også bruges . . .

Det er helt overvejende de nordsjællandske Brudevælte-lurers toner, der på denne måde kommer vidt omkring på hele kloden, ligesom det oftest er dem, der har klinget i festlige stunder. Når det tages i betragtning, hvilken dominerende betydning de seks Brudevælte-lurer (man håber før eller senere at få den til Rusland afgivne hjem igen) har som det største og betydningsfuldeste lurfund og det erindres at yderligere to smukke lurer blev fundet i Smidstrup mose midt i forrige århundrede — de gik tabt ved Frederiksborg slots brand 1859 — er dette kun rimeligt. Nordsjælland er og bliver de store danske lurfunds fornemste arnested.

Nyeste nordsjællandske seværdighed,- i udkanten af Asserbo Plantage

Nordsjællands Naturmuseum

Af Helge Christensen

I julemåneden indtræffer en begivenhed af betydning for Nordsjælland, idet et stort og nyt naturhistorisk museum, Nordsjællands Naturmuseum, åbner for publikum, foreløbig dog kun en af afdelingerne.

Nordsjællands Naturmuseum ligger ved vejen mellem Ramløse og Frederiksværk, nøjagtig ved 73 km-stenen ved Bækkebro tæt ved Arresø og i Asserbo-plantagens udkant mellem gamle hvidstammede birke og høje harpikksduftende fyrretræer. Omkring den smukke hvide bygning vokser et utal af egnens vilde planter, mest iøjnefaldende er dog bjørneklo og gyvel, dueurter og smukke ranke tidsler.

★

Til museet hører ca. 3½ tdr. land, de to af dem er fredet for tid og evighed og skal aldrig bebygges.

I dette museums tilblivelseshistorie er der flere helt usædvanlige enkeltheder, som i høj grad kan motivere en lille samtale med manden i spidsen for det hele, konservator *Axel Diderichsen*.

Det nye museum er nemlig ejendommeligt og enestående ved, at det ikke har kostet stat, amt eller kommune noget. *Axel Diderichsen*, ideens fader, har tegnet museet, ledet dets opførelse, deltaget i håndværksarbejdet og givet museet dets indhold — det hele for egen regning.

Sligt hører man sjældent i vore dage, så sjældent, at det må være på sin plads at spørge, hvorfor det hele er sket på denne måde og især hvilket formål museet skal tjene.

— Nordsjællands Naturmuseum er opfyldelsen af en drengedrøm og et ønske, jeg længe har næret, siger *Axel Diderichsen*. Jeg har villet skabe et museum på dette sted, som lægger an på at vise det mest mulige fra hele Danmarks fauna men med hovedvægt på Nordsjællands dyre- og planteliv, mineraler og forsteninger osv., og hensigten hermed er at opnå den vekselvirkning, der bør være mellem naturen her omkring og museet.

Museet skulle således gerne være et supplement til egnens levende natur, og jeg håber, at folk i den kommende tid vil møde naturen i denne skønne del af Danmark og så komme

her på museet og undersøge, hvad de har set derude og omvendt, at interesserede vil komme her og orientere sig og derefter gå ud og studere naturen.

— Er Nordsjælland da noget særligt i faunistisk henseende?

— Absolut, Nordsjælland har en rig fauna og fortjener derfor at have sit eget naturmuseum. Noget andet er, det er måske ofte sagt i de senere år, men bør nok også siges i denne forbindelse, at befolkningstilvæksten er så stor, at der foregår udstykninger af betydelige åbne arealer, og at den landbrugsjord, der er tilbage, blive mere og mere effektivt dyrket. Alt dette medfører, at flere dyre- og plantearter bliver sjældne og måske endog helt forsvinder.

— De har naturligvis eksempler herpå?

— Der er adskillige, jeg kan nævne, at den gule evighedsblomst, som tidligere var meget almindelig her på egnen, i de senere år er blevet mere og mere sjælden, og nævnes kan også, at den store og kønne sommerfugl, sørgekåben, er helt forsvundet og sådan kunne flere eksempler drages frem,

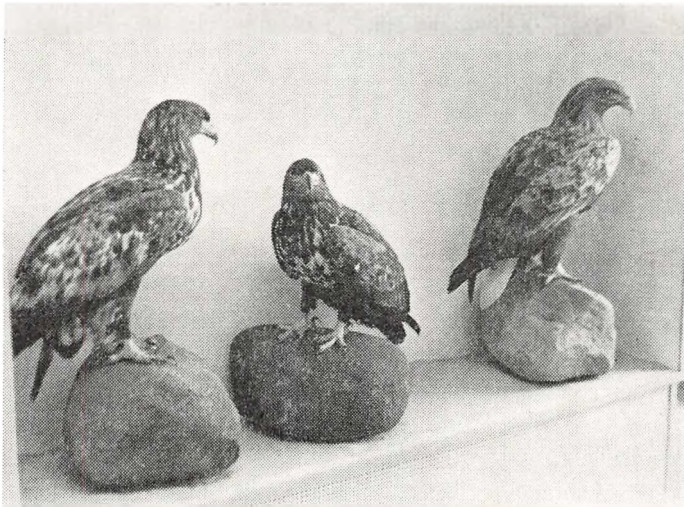

Nordsjællands Naturmuseum, en stor og meget rummelig bygning ved vejen mellem Ramløse og Frederiksværk.

men der er dog også det glædelige, at Nordsjælland trods lurende farer har flere dyre- og plantearter, som i høj grad er bemærkelsesværdige.

— Også her må vi have nogle eksemplarer?

— Gerne, her på egnen har vi adskillige sommerfuglearter, som ikke findes andre steder. Jeg tror de magre jorder må være en af årsagerne til, at vi også her har visse arter, som ellers kun findes hist og her i Jylland. Jeg har

Tre havørne på strandsten. Havørnen gæster ofte Nordsjælland ved vintertid.

hørt, at digteren Hans Hartvig Seedorff engang skulle have meddelt, at han havde set den store kønne Iris-sommerfugl og være blevet mødt med tvivl af sagskundeforskeren, men ikke desto mindre træffes denne sommerfugl stadig her på egnen.

☆

Et af vore klenodier er fuglen markpiberen, som er repræsenteret med en halv snes ynglepar, hedelærken er her også, men de omtalte forhold og især udstykningerne har medført, at den desværre er gået stærkt tilbage i tal.

Sortspætten har ynglet i Nordsjælland flere gange, et eksemplar blev i plantagen, mens den var optaget med at skaffe sig føde i en myreture, fanget af en ræv. En skovfoged, der overværede spættedrabet, reddede dog hovedet, som jeg præparerede, og som nu findes på museet. Dompappen yngler her ligeledes, og det gør også store korsnæb og lille korsnæb. Drosselrørsangeren træffes nu og da ved Arresø som ynglefugl, og skønt vi ligger uden for de egentlige trækruter, så ser vi af og til også fugle som glente, rødbrum og skrigeørn.

Plantelivet i Nordsjælland er også præget af sjældenheder, og derfor vil museet vise såvel herbarieeksemplarer som tegninger af disse planter, så de kan blive skånet for afplukning på deres få voksesteder. Kærmyssen vokser i flere nordsjællandske moser, linnæa og forskellige slags vintergrøn også.

— Kunne fredninger ikke bidrage til, at disse sjældenheder bevares?

— Det tror jeg, og det er da også min bestemte opfattelse, at myreløven, et sjældent og ejendommeligt insekt,

som lever på disse kanter, burde fredes. Der kommer jo insektsamlere for at sikre sig eksemplarer til deres samlinger, og det må naturligvis gå ud over bestanden. På Æbelø har man fredet den store bille, eghjorten, og i Jægerspris er sommerfuglen, den sorte Apollo, fredet, hvorfor så ikke Nordsjællands myreløve.

☆

Som naturelsker kan jeg ikke lade være med i denne forbindelse at sige, at jeg undrer mig over, hvilken glæde jægere kan have af at skyde uspiselige fugle som hejre, skarv og lappedykker, og skammeligt er det, at ikke alle vore rovfugle er blevet fredet, jeg tænker på musvåge, spurvehøg og duehøg, som stadig må nedlægges i en periode af året. Dette koster på grund af forvekslinger livet for mange andre rovfugle.

— Et nærliggende men forhåbentlig ikke nærgående spørgsmål: Hvor får De fuglene fra, som pryder Deres museum?

— Jeg ejer ikke skydevåben og vil aldrig have dem her på museet. Jeg har fået en stor del af fuglene, navnlig dem, der er fredet herhjemme, gennem mine kontakter i udlande, hvor de pågældende fuglearter er jagtbare og så rigt repræsenteret, at man ikke kan skade bestanden ved fornuftig jagt, men det hænder jo også, at fugle flyver imod ledninger, trafikmidler og vinduer, og at de så derefter havner her på museet.

— Men nu lidt om Dem selv?

— Jeg har uddannet mig som konservator, og det lever

To glentes, fornemme rovfugle som i Nordsjælland nu og da ses under træk. Fuglen er let kendelig på den kløftede hale.

Museets skaber og ejer, konservator Axel Diderichsen, med en af Nordsjællands sjældne ynglefugle, sortspætten.

jeg af. Det hele begyndte egentlig i 1929 på Lolland i den strenge vinter. Der blev fundet så mange døde fugle, sjældne såvel som almindelige. Jeg var dreng dengang, men det førte til, at jeg i 14-15 års alderen begyndte at lære at udstoppe. Det ligger dybt i blodet på min slægt at interessere sig for naturen, der har været adskillige naurelskere i min familie, et par af dem var skovridere.

— Hvem har lært Dem udstopningens vanskelige kunst?

— Den har jeg lært mig selv. Primært er det et spørgsmål om håndlag, men dernæst er det absolut nødvendigt at studere fuglenes og dyrenes adfærd for at lære deres karakteristiske stillinger at kende.

— Hvordan har det været Dem muligt selv at finansiere et så stort museum?

— Ved fornuftig økonomi og ved selv at udføre så meget af arbejdet som muligt, men jeg skal dog gerne indrømme, at de senere år har været drøje at komme igennem, fordi man vanskeligt kan bygge museum og samtidig tjene penge som konservator.

— Men entreindtægten kan vel gøre det lettere?

— Den vil næppe kunne betale det hele, men når alt er kommet i gang og alle museets afdelinger er blevet åbnet for publikum, så håber jeg på at få mere tid til mit arbejde. Her i december åbner som nævnt fugleafdelingen, og så følger de andre afdelinger efter, så snart det er muligt. Jeg er jo konservator for skolerne i Frederiksborg amt, det er dette arbejde jeg har levet af indtil nu. Før mig var der i Nordsjælland en konservator, jeg gerne vil nævne, fordi han var kendt af mange. Han hed *Hans Andersen*, i reglen blot kaldt »Fuglehans«. Han kom som ung til Helsingør og blev karl på apoteket hos apoteker Alfred Pirtzel, som i 1889 havde udgivet en særdeles fin bog om udstopning af fugle. På denne arbejdsplads lærte Hans Andersen sig i sine ledige stunder at udstoppe og blev en både dygtig og afholdt konservator med mange andre talenter.

★

Med hensyn til museet her, Nordsjællands Naturmuseum, så vil jeg gerne, at det må blive slået fast, at det ikke er samlingerne, der er målet, målet er, at museet skulle øge interessen for naturen og blive et middel til at hjælpe folk til at se ind i naturens store og spændende værksted og forstå dens storhed, rigdom og skønhed.

Jeg tror på, at man om 100 år nok vil være glade for, at Nordsjælland fik dette museum, for til den tid vil flere plante- og dyrearter være forsvundet i egnens natur. Alle-rede nu må f.eks. storken regnes med til det, der engang var og som fremtidens mennesker kun vil få at se på museer.

En nordsjællandsk bondegårds historie

Fra fæste- til udstykningsgård

Af Erik Gribso

MANGE nordsjællandske gårde er i de senere år blevet udstykket til sommerhusbebyggelse, — og der kan være grund til at standse op og se lidt nærmere på en sådan gårds historie, så sandt, som epoken jo er afsluttet. Vi har valgt en gammel slægtsgård, *Langagergaard* i Udsholt, en gård, hvis fjerneste fortid fortaber sig i det uvisse.

Og dog kan vi spore ejerne så langt tilbage som til 1644.

Her nævnes en vis *Ole Larsen* i mandtalslisten, muligvis den samme *Ole Larusen*, som »Niels Jensen fæstede Gaarden efter«. Denne *Niels Jensen* betegnes som fæster i 1686, og han havde i 1690 denne besætning: »2 Køer, 4 Bæster (heste), 3 Faar, 3 Svin«.

I 1696 kom *Lars Nielsen* til gården, og efter ham *Bendt Nielsen*, født 1670, død 1742. Om ham hedder det i 1705,

at han »hjælper sig lovlig«, men i 1734 blev han fradømt gården, »thi samme kunde formedels Alder og Fattigdom og tiltagen Mishold paa Creaturer ei.længere betroes«. Han skyldte på det tidspunkt kgl. majestæt 61 rigsdaler og 5 skilling.

Sønnen *Niels Bendtsen*, født 1709, død 1782, fæstede gården i 1734, men i 1746 afstod han den i fattigdom. Af besætningen var da kun tilbage en gammel hest og et føl, — og »ei videre«. Det ser dog ud, som om han har beholdt den halve gård til 1769, da sønnen det år har færstet den halve gård.

Indkørslen til Langagergård

Niels Bendtsen gjorde sig skyldig i »lejermål«, — den tids betegnelse for seksuelt samkvem udenfor ægteskab — med en vis »Kirsten Larsdatter, 25 år«. I 1750 blev han idømt kirkens strengeste disciplin og en bøde på 12 gange 5 rigsdaler, mens hun måtte bøde 1 rigsdaler og 2 skilling. Formentlig som en formildende omstændighed anføres, at lejermålet var »det første paa begge Sider«.

Næste ejer *Jens Hansen*, født 1721, død 1800, var søn af en fæstegårdsmand på Lyshøjgaard, han fæstede Langagergaard (formentlig den halve) i 1746.

Derefter finder vi *Villum Hansen*, født 1752, død 1810, der giftede sig med en enke og arvede gården året efter. Sønnen *Lars Villumsen*, født 1781, død 1862, arvede gården, og efter ham kom *Rasmus Hansen*, født 1816, død 1886, gift med *Sidsel Larsdatter*, datter af Lars Villumsen. Han fik gården i medgift. Sønnen, *Vilhelm Rasmussen*, født 1854, død 1904, arvede gården, og i 1911 købte *Niels Pedersen* (født 1886) Langagergaard (gift med *Kristine Rasmussen*, født 1890) efter moderen, enke efter Vilhelm Rasmussen.

Sidste ejer var sønnen Erik Pedersen, og gården er i de sidste år under udstykning.

☆

Blader man i den gamle gårds papirer finder man mange tidstypiske ting. Vi ser, at *Rasmus Hansen* var levende interesseret i mangt og meget, og at han allerede fra sit femtende år fik gode skudsmål som »flittig og tro«, — et sted, hos matadoren i Gilleleje, købmand *Mentz*, var han i syv år, kendt af alle som »tykke Rasmus«. Vi ser, at købesummen for gården i 1854 har været 1200, med alt påløbende,

1650 rigsdaler, mens det i 1885 var 16.300 kr., — andre tal end i vore dage!

☆

Længst opholder vi os ved skøde af 14. november 1810 på grundlag af lov af 28. januar 1797. Her skødes Langagergaard til »den hæderlige Bondemand Vilhelm Hansen« med ret til at »anlægge Humlehaver, opelske Frugttræer i Haven eller i Marken, eller andre Slags Træer«. Han forpligtes til at erlægge sin »Anpart af Distriktets Skoleholders og Jordmoders Løn« og »med Vogn at hente Doctor og Jordmoder til de nærmeste Husfolk, Inderster og deres Familier«. Desuden skal han holde sig landmicilens anordninger efterrettelig og sørge for befordring med heste og vogne ved konge- og amtsrejser. Hvis der på gården findes »tjenligt Gruus, Sand og anden Fyldning« skal det overlades for »billig Betaling«. Efter seks års forløb fra skødets dato skal det være tilladt at dele og sælge mindre stykker jord, dog således at gårdens tilbageblivende hovedjordlod aldrig må blive mindre end på 3 tdr. hartkorn. På den anden side (tiderne er andre nu) måtte der ikke sammenkøbes — til een person — mere end 16 tdr. hartkorn »af denne og vore øvrige Bøndergaardes Jorder; hvorimod vi dog herved allernaadigst tillade, at enhver Gaardbeboer paa Cronborg Amt, dog ikkun for sin Livstid, måe eie meere end 16 Tønder Hartkorn, naar samme ham ved Arv eller Givtermaal er tilfalden . . . Da denne Gaard stedse skal være og forblive en særskilt frie Eiendoms-Gaard, saa maa den aldrig uden kongelig Tilladelse nedlægges eller ganske inddrages under andre Gaarde«.

☆

Men historien går sin gang. Ingen kunne for blot få år siden forudse, at det nordligste Nordsjælland skulle blive så vældigt et sommerhus-land, som det er tilfældet. Og udviklingen fortsætter. En historisk epoke er sluttet. En ny er i gang.

Langagergård ved Udsholt gadekær

Pionerånd reddede Gillelejernes arv —

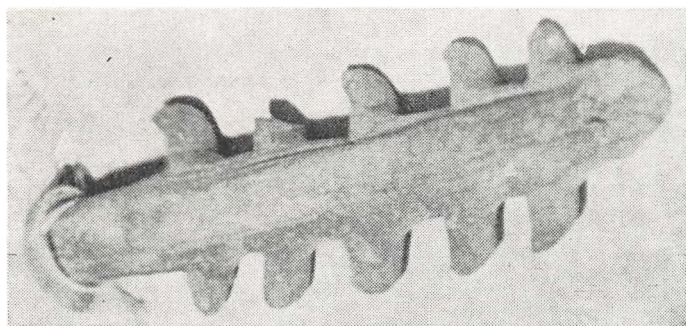
Et besøg på Gilleleje Museum hos den utrættelige og energiske forsker, museumsforstander, fhv. overlærer H. C. Terslin

Af Esther Gress

*Som dybest Brønd gi'r altid klarest Vand,
og lifligst Drik af dunkle Væld udrinder,
saa styrkes Slægtens Marv hos Barn og Mand
ved Folkets Arv af dybe, stærke Minder.
Din egen Dag er kort, men Slægtens lang!
læg Øret ydmyg til dens Rod forneden:
Aartusind toner op i Graad, i Sang,
mens Toppen suser imod Evigheden.*

(Jeppe Aakjær)

GIL — det oldnordiske ord for kløft mener man har givet navn til vort ældste fiskerleje, Gilleleje. Helt tilbage til middelalderen kan der spores et fiskerliv ved det lille forblæste leje i kløften mellem de to højedrag fra øst og vest. Igennem århundreder har mennesket her fornemmet naturens storhed ved de stejle skrænters stolte møde med det evigt omskiftelige, grænseløse hav. Det var et folk med særpræg, der søgte ud til det barske liv ved kysten. Et

Den dobbeltrandede harpun, der blev brugt til rensdyrjagt 8-9.000 f.kr blev fundet i en tørvemose af en skolepige.

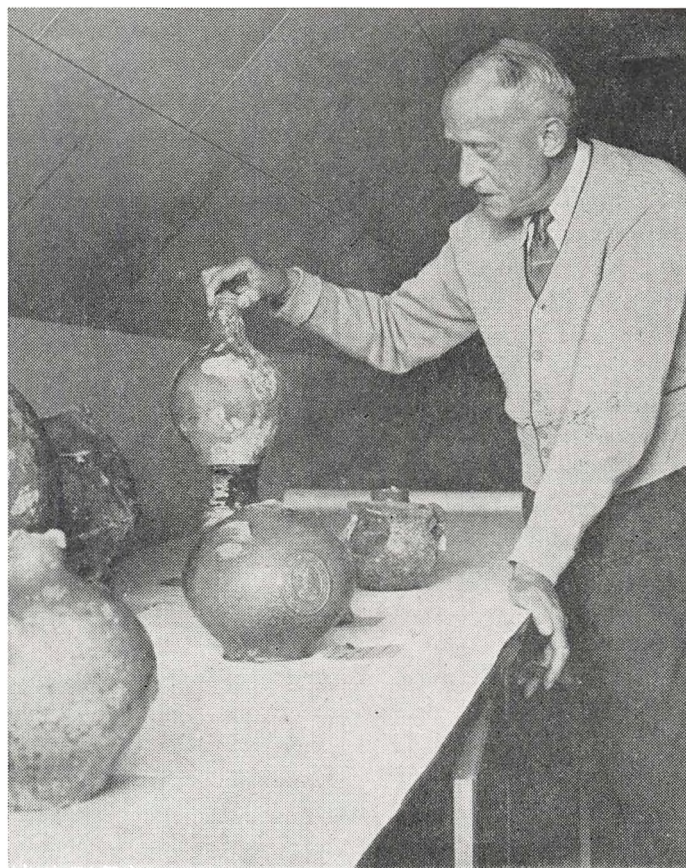
liv i nøjsomhed og hårdt slid ventede dem, og styrke og mandsmod måtte de have — både mænd og kvinder af fiskerfolket. Gillelejerne bevarede deres særpræg igennem tiderne og er næsten helt op til vore dage kendt for at være et lukket samfund med indgiftede slægter. Fremmede blev nødtigt modtaget. De første københavnere, der forvildede sig herop i midten af det forrige århundrede fik en meget uvenlig behandling. Navnlig var stedets ukronede konge, købmanden, kancelliråden Christopher Georg Jacobi Mentz, der ejede kroen og var byens postmester og bankmand, imod disse fremmede. Søren Kierkegaard siges at være Gillelejes første turist. Som kunstner er han dog blevet vel modtaget af den store Mentz. Det var i Gilleleje, Kierkegaard i 1835 havde sin store naturoplevelse, sin »jordrystelse« som han kaldte den, og som han så mesterligt har

beskrevet i sine »Efterladte papirer«. Ved mødet med den storslåede natur lærte han den sande ydmyghed, der også omfatter stolthed, at kende. Mens han sugede de voldsomme naturindtryk til sig og ransagede sin sjæl, fandt han den sandhed, der var sandheden for ham.

Senere måtte Gilleleje-folket, ligesom fiskerfolket i vore andre fiskerlejer, bøje sig for udviklingen. Fiskeriet sygnede hen, folkelivet blev et andet, og den gamle kultur var ved at glemmes. Efterhånden som sommergæster rykkede ind, og fiskerfolket rykkede ud i udhuse, blev gamle ting kaseret eller opkøbt af antikvitetshandlere og spredt for alle vinde.

★

Nu skete det, at en ung mand med forskerblod i åreerne kom til denne egn. En ung mand med energi og opladt sind og en kærlighed til alt, hvad der har rod i gamle slægters liv. Selv ville han helst give sine medhjælpere æren for det hele, for som han siger, alt dette er gjort, fordi han ikke kan lade være at gøre det. Det er ikke ære og fortjeneste, der har været ledetråden, og han pointerer stærkt, at det aldrig kunne være gennemført uden hjælp eller medhjælp fra ligsindede. Her nævner han købmand *C. Nees*, der var med i det oprindelige initiativ, dyrlæge *O. Hardt*, som med sine fotografier har foreviget det sidste slægtled af fiskere, der drev det gamle fiskeri, og fabrikant *Carl Petersen*, der har fremstillet bådmodeller og fiskeripanoramaer, som er mellem de mest værdifulde ting til skildringen af Nordsjællands gamle fiskeri.

Terslin med nogle af de sjældne krukker, som fiskerne har fået i deres trawl.

Den nu 80-årige forhenværende overlærer fortæller glad og gerne og oplagt som en yngling, mens han viser rundt mellem de mange ting. Det er ikke til at mærke, at han har passeret det runde tal. De gamle sager har nu fået en værdig ramme i hans egen tidligere lærerbolig i den gamle skole fra 1867. Men vejen hertil var lang og eventyrlig.

Det begyndte måske med en gråspurv. Den unge lærer ville gøre stoffet levende for sine elever og tog dem med ud i naturen. Når så et lille barn med strålende øjne kom og viste ham en gråspurv, nænnede han ikke at vise det bort. Og næste gang var det måske noget værdifuldt, barnet fandt. Han kom som lærer til børnene, og han ville, at børnene skulle komme til ham. Et lille mahogniskab på skolen blev det første lille museum. Her stod den sjældne fisk, som Peter havde fundet, den døde fugl, som Hans var kommet slæbende med, og her lå den mærkelige sten, som Ole fandt. Som eleverne således gjorde efterhånden deres forældre og hele egnens befolkning. I dag kommer der skoler og foreninger langvejs fra for at se hans museum, og forskere fra mange lande kommer for at møde ham.

☆

Det var derfor naturligt, at valget faldt på Terslin, en fremmed, da Gillelejerne i 1929 på et borgermøde besluttede at gøre noget for at bevare fiskerlejets gamle kultur. Han blev formand for museumsforeningen og begyndte et enestående indsamlingsarbejde. Man ville oprette mindestuer, der ikke blot skulle rumme de indsamlede ting, men også give et billede af det liv, der var levet. På cykle og til fods foretog han sin vandring rundt til fiskerbefolkningen og endevendte lofter, udhuse og dragkister. Folket kom selv i gang og fandt op på lofterne, hvor nisserne ellers havde til huse. Der opstod et slagord blandt dem, at »enten skal Terslin have det, eller også skal det på lossepladsen«. Når fiskerne fik en fremmed fisk i garnet, når tørvegraverne stødte på mærkelige ting, sendte man bud efter Terslin. Og han kom cyklende. Terslin fik virkelig samlet et stort museum. Men han havde ingenting at have det i.

De indsamlede ting blev anbragt på hans eget loft, og da der blev for småt, udvidede han til andre lofter, kældre, spisekamre og forladte køkkener. I en årrække var en del stuvet sammen i øverste etage i menighedshuset. Her var himmelsenge og chatoller, gamle dragter, fiskergarn og grejer i en myldrende uordentlighed. Og her kunne folket se deres gamle ting, når de var til gudstjeneste. Der var en bestandig kamp mod møl og rust og orm. En vintersøndag fløj taget af menighedshuset, og så kom der også sne i himmelsengen.

Pionerånd skulle der til for at gennemføre alt dette. Når vi hører, at hans bedsteforældre, i det vi nu kalder pensionsalderen, udvandrede til Amerika og der begyndte på nyt liv, forstår vi, at det har han også. Da han i 1934 fik stillet flere af skolens lofter til rådighed, kunne han få så megen orden og system i det hele, at man kunne modtage publikum. Men man måtte stadig kæmpe mod vejrligets skiftende angreb gennem de utætte tage.

Det blev en stolt og glædelig dag, da man i 1963 kunne indvie de nuværende lokaler i overværelse af en repræsentativ forsamling. Siden Terslin blev pensioneret for 12 år siden har han haft tid til at katalogisere og ordne de enkelte ting, der nu står fint i monter i de smukke lyse lokaler. Hver eneste lille ting har han et personligt forhold til og kan fortælle dets historie. Øjnene smiler, og han udstråler med hele sit væsen en energi og iver, som var han endnu skolelæreren, der gør stoffet levende for eleven. Han går fra montre til montre og fortæller. Der er Sankt Peters-fisken, som er af samme art som den, Jesus ifølge sagnet bød sine disciple at gå ned til stranden og hente. De ville finde den med en denar i munden, og han viser os disciplens fingeraftryk. Der er slimålen, som han først kunne genkende, da den begyndte at bore sig ned i hånden på ham. Den borer sig ind i en fisk og æder til der kun er skelettet tilbage. Der er søpapegøjen, der lever på Færøerne. Den ville ud og se, om det virkelig var sandt, at verden var så stor, at den nåede lige ind i præstens mark. Der er søkongen, der i Grønland bliver puttet hel og urensset i tønder med salt, og som smager som gammel ost, når den er tjenlig til at spises. Knud Rasmussen, der døde af maveforgiftning, har sat mange af den slags til livs, og hans skib er opkaldt efter denne fugl.

Ved hver enkelt ting står et lille skilt, der fortæller, hvorledes den er fundet her. Vi går videre gennem rummene. Mange af de smukke monter er en foræring fra Zoologisk Museum. De har tilhørt Chr. VIII, der havde en zoologisk

Garnene bødes. Kvinderne var med i det slidsomme fiskerliv. (Maleri af Frants Henningsen: I en fiskerstue. 1883)

Fiskertyper ved den grønne bænk i Gilleleje. Her samledes man og fortalte historier om dagens skrappe tørt på havet. (Maleri af N. Chr. Hansen, udstillet på Charlottenborg i 1905)

samling på Amalienborg. Museets stolthed er en dobbelt-tandet harpun, der blev brugt til rensdyrfangst omkring 8-9.000 år f. Kr. Den er fundet af en veninde til en af Terslins døtre. Man kunne bruge dage til at lytte til alt dette. Vi må tage resten i et raskere tempo og kaster et hastigt blik på dragter og tøj, der er fundet i dragkister, på kopper og fade, der er hentet ud af fiskernes skabe eller stammer fra kapertiden. En hel stue er helliget sandflugten. Ovenpå på det nyindrettede loft er der i en 32 m lang gang indrettet en særlig afdeling for fiskeriet. Det er langt fra alt, der har fået plads. En masse ting har måttet opmagasineres, og det er tanken, at man vil veksle mellem dem, så det ikke altid er det samme, der er udstillet.

☆

Et stykke fra museet ligger det gamle fiskerhus fra før 1809, som blev testamenteret museumsforeningen i 1939. Her ser man ind i et Gilleleje-fiskerhjem fra det forrige århundrede, og man kan forestille sig, hvordan kvinder gik og ængstedes for manden på havet, og hvordan man slog gækken løs efter en god fangst. Fra andre museers og forskeres side har Terslins arbejde været påskønnet, og staten har ydet ham en række stipendier til at deltage i kongresser i andre nordiske lande, hvor han har hentet ideer til indretning og konservering.

På sin vandring rundt i fiskerhjemmene nøjedes Terslin ikke med at samle ting. Han pumpede folk for alt, hvad de kunne fortælle om livet og begivenheder på deres forældres og bedsteforældres tid, om forlis, fester og overtro, og han fik en stor samling dialektord. Hele dette kulturhistoriske materiale har han nedfældet i sine årbøger »Fra det gamle Gilleleje«, som han udgav i 25 år fra 1933 til 1957. Alle de gamle Gilleleje-slægters stamtavle har han skrevet, men endnu ikke udgivet. I bogform foreligger endnu kun den ældste slægts historie, Milan-slægten, som kan føres helt tilbage til Griffenfelds tid.

Fra sin bolig ved havnen i det igen så betydelige fiskerleje kan han følge fiskernes travle virke — når han har tid. For han har stadig travlt selv. Museet skal passes, og der kommer daglig nye ting, som folk og fiskere bringer. På det mindesmærke, Terslin var med til at sætte for Søren Kierkegaard ved Gilbjergshoved, har han valgt en inskription med filosofens egne ord - »hvad er Sandheden andet end en leven for en idee«. Man kommer til at tænke på, at den kunne passende stå for det mindesmærke, forskeren og pioneren Terslin har sat sig selv gennem et langt livs arbejde for at bevare Gilleleje-folkets kulturarv. Et arbejde, der som hjemstavnsdigteren siger, skal styrke marven hos barn og mand.

BILLEDDIGTER OG BOGKUNSTNER

Povl Christensen, Helsingør
har skabt en mangfoldighed
af grafiske illustrationer

af SVEND RINDHOLT

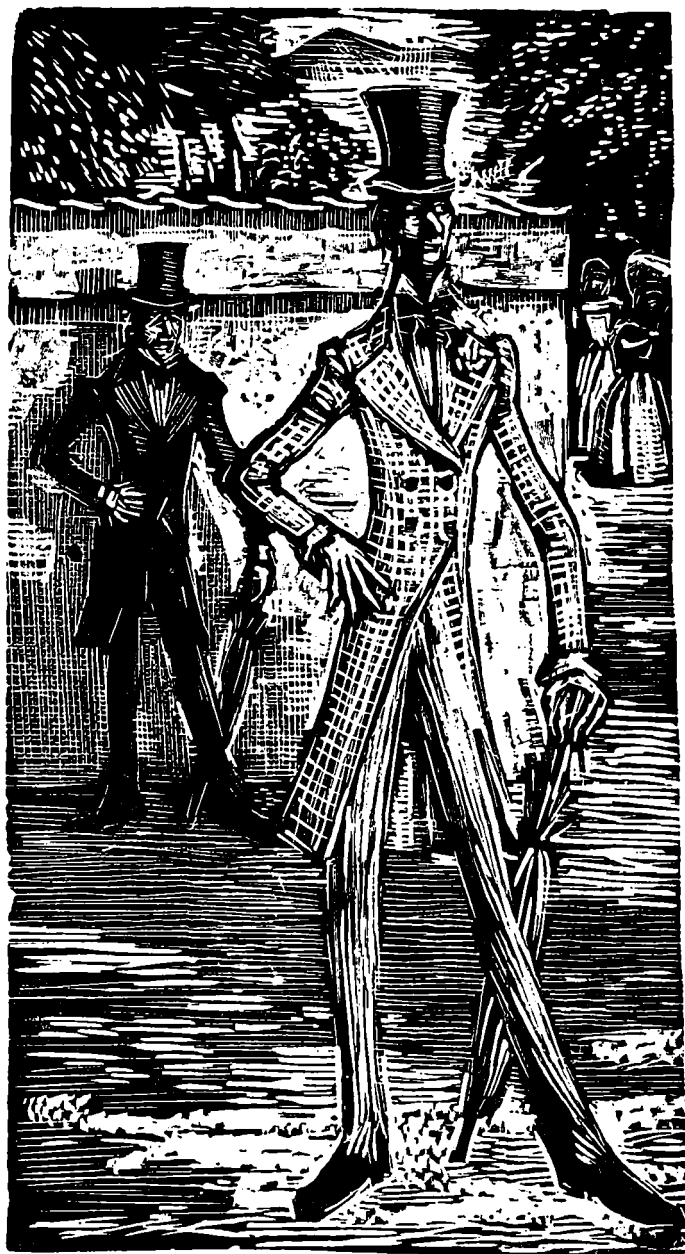

Illustration fra »Skyggen«.

Povl Christensen arbejder.

»Han er billedlyrikeren og den fødte illustratør,« har kritikeren *Leo Estvad* erklæret om maleren og grafikeren *Povl Christensen*, som de senere år har boet i Helsingør.

»Man har karakteriseret hans grafik som lidenskabelig billeddigtning,« bemærkede »Politiken« i en artikel på 50 års-dagen i 1959.

Endelig fremhæver museuminspektør *Erik Fischer* i sin lille bog om Povl Christensen, at kunstneren gennemlevede den problemfyldte fyrrårsalder »med en skabende kraft, som kun en stor kunstner formår det, og i sine værker forvandlede han bitter livserfaring til menneskelig rigdom«.

Dermed er naturligvis ikke alt sagt om Povl Christensen og hans arbejder. Men der er peget på væsentlige egenskaber og hovedtræk, der fremhæver ham som den særprægede kunstner og ejendommelige, sammensatte personlighed, han er. Han er en ildsjæl, hvis temperament favner vidt. Den lyse mildhed og mørkladne dramatik formår han at give lige tungtvejende udtryk, lige magtfuld og overbevisende billedform. Figurtegnning og miljøskildring smelter han sammen til en kunstnerisk helhed af usædvanlig styrke. Og det lykkes ham næsten altid at åbenbare en skabende evne, som både bygger på dybtgående menneskelig forståelse af motiverne — stoffet, han vil levendegøre — og en teknisk eller rettere håndværksmæssig udformning, som ofte er rent ud mesterlig.

Povl Christensen er frem for andet grafiker og bogkunstner. Omkring 130 litterære værker har han gennem 33 år illustreret, hovedsageligt med træsnit eller raderinger, og

det er ofte fremdraget som vidnesbyrd om, hvor renlivet han er i sin kunstneriske stræben, at han bestandig har givet sig i kast med sine ofte særdeles krævende opgaver uden anden tanke, end at støtte digterværket »intensivt i dets egen ånd«, som påpeget af *Jan Zibrandtsen*.

Selv omtaler Povl Christensen sin livsgerning med disse ord: »Vi, som udfører bogillustrationer, må forstå, at vi gør tjeneste for noget, der er langt større end os selv; vi skal føle beundring og respekt for ordet.« Der er ikke alene udtalt en vis, sund ydmyghed og ærbødighed her. Der er tillige indtaget en holdning, som placerer illustrationen i det rette, virkningsfulde forhold til digterens tekst, og som betyder, at kunstneren nærmer sig hver ny opgave med vejen åbnet for en indlevelse i forbindelse med en trang til at nyskabe, således at ingen forudfattet mening eller vanebetonet formåen får lejlighed til at gribe forstyrrende ind.

Resultatet af de mange års virke med løsning af vidt forskellige opgaver, er da også blevet, at Povl Christensen,

Illustration til »Røverstuen«.

Illustration til »Hosekræmmeren«.

netop under digterordets magt, ustandseligt har prøvet sig frem, aldrig er blevet hængende ved en bestemt stil eller manér, et vel indøvet, stabiliseret formsprog, hverken med hensyn til fantasiens indslag eller den rent håndværksmæssige udformning. Han har i sine forberedelser til udførelsen af et nyt værk haft opmærksomheden rettet mod det ene, at gøre den forhåndenværende bogs væsen synligt, at indleve sig dybest muligt i den verden, han vil levendegøre, forstå de mennesker, han vil give skikkelser, blive fortrolig med deres tid og de omgivelser, de lever i, og helt lade sig opfylde af den grundstemning, digteren er bevæget af. For dernæst som billedskaber at vælge netop de udtryksmidler, den teknik, der med de rigeste, mest ægte og klare udtryk formår at skabe sammenhæng mellem tekst og billeder.

Povl Christensen søger aldrig det effektfulde, den højtspændte situation, de voldsomme optrin. Han prøver ikke at skildre handlingens højdepunkter. Derimod uddyber han en rigere forståelse af fortællingens forløb gennem fine antydninger, hvad enten han i neddæmpet form ligesom resumerer, hvad allerede *har* fundet sted, eller hans skildring indeslutter en anelse om, hvad senere skal ske.

I »Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog«, Blichers mesterværk, er det ham tilstrækkeligt at pointere et dramatisk klimaks ved at vise hovedpersonen, Sophies forladte seng, som det synlige tegn på hendes flugt fra hjemmet.

Illustration til »Fodreisen«.

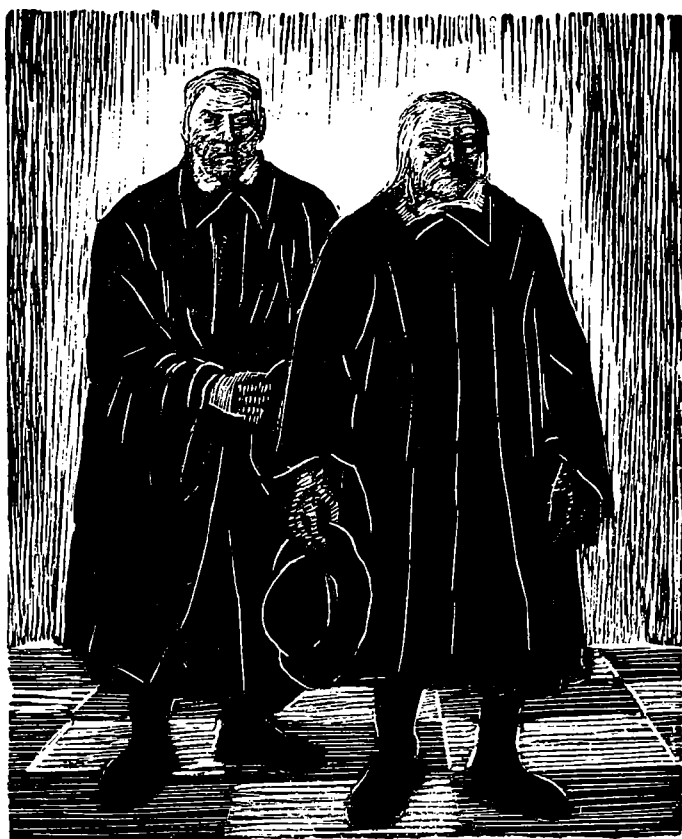

Illustration til »Telse«

I to andre fortællinger af Blicher, »Hosekræmmeren« og »Røverstuen«, lægger han i sine illustrationer op til, hvad senere følger. I første tilfælde er det den ulyksalige Cecilia, han med lys, vemodig mildhed har levendegjort, så man beredes på, hvad videre skal komme. Stedbundet er hun, men alt i hende søger mod det fjerne, hendes åndeløse længsel og ængstelige håb. Og som hendes sind drages mod noget, der er langt borte, skynder det, der omgiver hende, ligesom på. Blæsten, der rusker i hendes klæ'r og skyerne, der driver over hendes hoved, gør hendes uro og higen mere håndgribelig og bevægende. — I det andet tilfælde er der mørkladen dramatik at spore i skildringen af Sorte Mads. Han er fremstillet udenfor al handling. Men den sammenkrøbne mørkets mand begribeliggør, at en mørkets gerning vil ske og gør på denne måde et mere magtfuldt indtryk, end hvis en udåd var udmalet i morderiske enkeltheder. Også i denne illustration fremhæver naturrammen noget væsentligt. Det lurende og truende hos Sorte Mads henter dobbelt udtrykskraft fra landskabets dystre baggrund.

Det er i overvejende grad ældre tids litteratur Povl Christensen har følt sig tilskyndet til at berige med grafisk billedsprog. Værker af Blicher er nævnt — »Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog« er forøvrigt kunstnerens første bogværk, omfattende 26 træsnit og udført i 1933. Senere er andet af den jyske digterpræst føjet til, bl.a. »Telse«, »E Bindstouw« og »Tre Helligaftener«, foruden en række af de bedst kendte noveller.

Ellers er Povl Christensen i dansk digtning gået så langt tilbage som til Saxo, hvis skildring af »Amled«, han har illustreret med træsnit, en bog, som vort udenrigsministerium har udsendt. Også folkeviser har fristet ham, bl. a. »Drømmekvadet« og »Ørnevisen«, foruden at han har illustreret Leonora Christina's »Jammers Minde« og end ikke er vejet tilbage for krævende opgaver som salmer af Thomas Kingo og H. A. Brorson.

En lang række værker af andre digtere kan nævnes, — ældre danske som Holbergs »Jeppe på Bjerget«, Ambrosius Stubs digte, Oehlenschlägers »Sanct Hansaften-Spil« og J. L. Heibergs »En sjæl efter døden« og yngre som Jeppe Aakjærs »Kong Wulle og andet jysk« og »Skuld gammll venskab rejn forgo«, Kaj Munks »Navigare necesse« og Tom Kristensens »Den syngende busk« og »De forsvundne »nsigter«. Foruden værker af berømte udlændinge som Shakespeare, Gogol, Edgar Allan Poe, Francois Villon og Pär Lagerkvist samt, som et ganske nyt og stort værk, Goethe's »Faust«, udgivet i år.

Men frem for andre må dog endnu nævnes de bøger af H. C. Andersen, som Povl Christensen har sat sit kunstneriske præg på. Det vil være af overordentlig værdi, om det skulle lykkes kunstneren at få udført grafiske illustrationer til en stor udgave af eventyrene. Han vil kunne gøre det med rigere fantasi, dybere indlevelse og mere overbevisende kunstnerisk udtrykskraft end nogen anden hidtil har gjort, og det er kun beklageligt, at to ældre planer om en sådan stor H. C. Andersen-udgave ikke lod sig realisere.

Illustration til »Faust«.

Povl Christensens første H. C. Andersen-bog var digtrens ungdomsværk »Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829«. Det er en meget fantasifuld skildring af eventyrlig karakter og med mange muntre indslag, og den inspirerede illustratør har til sine træsnit med fin forståelse omplantet den atmosfære, der frem for alt er værkets litterære fortrin. Digteren figurerer selv som kejtet og kantet yngling fra titelblad til slutvignet og er skildret med hjerteligt lune, ikke mindst i den illustration, hvor fortælleren, Andersen, sidder krumsluttet i et fuglebur.

Ligesom tilfældet var med »Landsbydegnen« er også »Fodreisen« udsendt af Selskabet for grafisk Kunst og i begge tilfælde er bøger skabt, der i alle henseender er udtryk for fornem bogkunst. Det er vel ikke i alle tilfælde blevet muliggjort for Povl Christensen at fremstille bogkunst helt på højde med disse to værker, idet hans indflydelse på den typografiske udformning nu og da har været begrænset. Men ét tilfælde kan fremhæves, i hvilket det helt grandiose senere er opnået. Det indtraf i 1956 med udsendelse af »Caroler ved juletid«. Her har illustrationer og typografi indgået en højere forening, som helt igennem er Povl Christensens værk, og hvis resultat er blevet et topstykke. Eller, som Kai Berg Madsen skrev i »B. T.«: »Denne bog, der er en syntese af glimrende boghåndværk, henrivende tekst, og mesterlige graveringer, udkom en af de sidste dage i det gamle år og hermed havde den smukkeste bog i 1956 placeret sig på en hædersplads i reolen.« — Det kan tilføjes, at denne bog, ligesom de to foran nævnte, er trykt i Det Berlingske Bogtrykkeri, forøvrigt ganske som tilfældet er med en lang række af Povl Christensens bedste grafiske bøger.

Det vil føre for vidt at gå i enkeltheder med hensyn til flere værker, illustreret af denne kunstner. Men af hans

H. C. Andersen-indsats dog må nævnes udgaven af »Rejsekammeraten« i stort format og med 31 koldnålsraderinger, »Snedronningen«, den lille yndefulde »Paradisets have« og endelig »Skyggen« fra 1957, af hvis træsnit, — udstillet på Biennalen i Venedig, — ét blev solgt til museet for moderne kunst i New York.

Kunstnerens seneste store værk er, som nævnt, Goethe's »Faust«. Jan Zibrandtsen skrev i en anmeldelse: »Povl Christensen har løst denne den mest krævende af alle sine illustrationsopgaver på beundringsværdig måde.« Når slutteligt nævnes små, fint udformede værker, trykt hos Louis Rasmussen i Ringkøbing, skulle i korte træk et billede være dannet af en kunstens førstemand på sit felt, en mand med en mangfoldighed af fornemme resultater bag sig og forhåbentlig også med betydningsfulde planer om opgaver i fremtiden. Ikke mindst illustrationer til flere værker af vor store eventyrdigter bør i årene fremover udgå fra Povl Christensens værksted for grafisk bogkunst på Bragesvej i Helsingør.

Illustration til »Caroler ved juletid« — »Maria begav sig«

„Vænget“ er lukket -

Af Eyvind Rafn

Fra Thomas Dinesens og hustrus internationalt kendte hjem ved Hillerød offentliggør redaktør Eyvind Rafn nogle ikke tidligere gengivne portrætter og supplerer med hidtil ukendte breve og selskabsvers fra Rungstedlund fra bl.a. Karen Blixen:

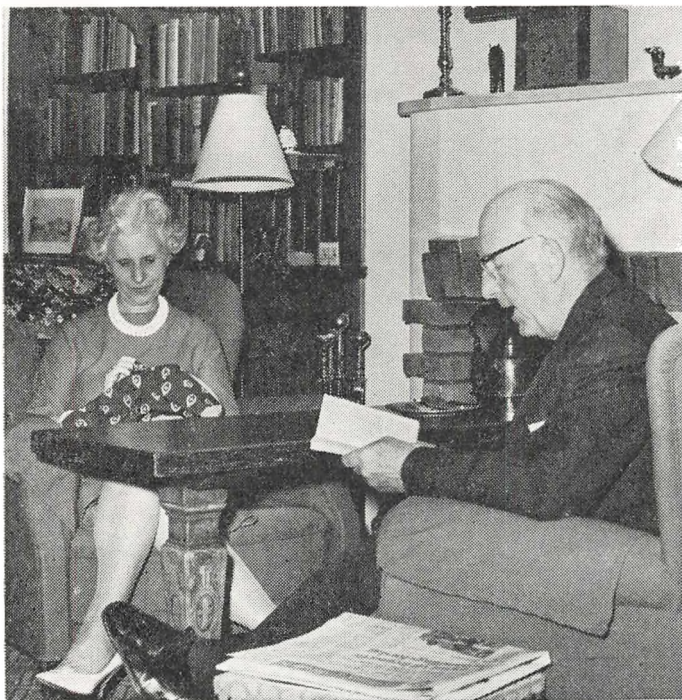
NAR disse linjer læses ved julelampens skær, så er et af Nordsjællands bedste, mest internationalt kendte hjem lukket for altid — og når forårssolen bryder frem, bliver det for at skinne over dets bare byggetomt.

Det er forfatteren, civilingeniør *Thomas Dinesen*, kendt for at være dekoreret med Victoriakorset fra første verdenskrig, som sammen med sin elskelige hustru — datter af den længst hensøvede berømmelige Århus-stiftsprovst *Lindhardt* — er brudt op fra deres dejlige, store, men efterhånden lidt gammeldags Villa kaldet »Vænget« udenfor Hillerød for nu at bo fast på deres gamle herregård *Lerbæk* ved *Vejle*, som han erhvervede i 1956, og har forpagtet lidt ud af, idet han driver skoven selv.

Der vil, ikke mindst når juleklokkerne kimer rundt omkring i Nordsjælland, og måske endnu mere, når nytåret ringes og skydes ind, gå talrige taknemligt-glade tanker tilbage til de to, som sammen med såvel slægt som venner og den hele husstand med evnede at skabe uorglemmeligt festlige stunder især vel på årets højtider i de lyse og mere

Karen Blixen, malet i New York af den kendte amerikanske kunstmaler, R. Bouché, få år før sin død. — 100 cm × 75. — Mogens Falk fot.

Det var en fast regel på Vænget såvel som på Rungstedlund, at der blev læst højt om aftenen, og reglen holdes højt i ære den dag i dag. Her læser Thomas Dinesen op ved den ene side af kaminen på Vænget, mens hans hustru sidder ved den anden, ivrigt lyttende med sit sytøj. — Mogens Falk fot.

end en forstand højloftede stuer på Vænget. Derfra drog i tidernes løb en børneflokk på fire ud — den yngste, Hans, for at overtage *Lerbæk* og drive den efter, at hans kyn-dige, nu aldrende farbror *Anders* har passeret den. Kun een bliver tilbage i det nordsjællandske af slægten *Dinesen*, datteren *Anne*, som i 1958 af sin far fik tilskødet den historisk kendte *Folehavegaard* ved *Hørsholm*, hvor hun bor med sin mand grosserer *Erik Kopp* — højt dekoreret fra engelsk side for tapperhed i den seneste verdenskrig — og sammen har de tre raske smådrenge, hvis skydefærdighed allerede er af klasse! Dog har Hans i forsommeren forladt *Lerbæk* for i nogle år at arbejde i *Kenya*, hvor også hans far virkede en tid ligesom *Thomas Dinesens* søster *Karen Blixen*, der ejede og drev den kaffefarm histude, som nu er verdenskendt fra hendes literære arbejder — Fra hendes allertidligste dage i *Kenya* stammer følgende ikke før offentliggjorte brev om hendes første møde med en løve, stilet til hendes mor på *Rungstedlund* og i hvilket i skarpe parantereser er sat enkelte af mig til dansk oversatte ord:

Kenya, sommeren 1914.

»... vejledt af Masajen kom vi til et Sted paa Grænsen mellem Bjærgene og Sletten, hvor jeg ikke tror hvide Mænd har kamperet før. Gamen — [Vildtet] — var i hvert Fald ganske tam og Flokke af Eland — [store Antiloper] — og Zebra kom meget nysgerrige tæt til os. Jeg prøvede at fotografere dem, men det lykkedes mig desværre aldrig. Vi skød heller ikke meget her for ikke at jage Løverne væk, kun til Føde og til kill — [Lokkemad] — at lægge ud for Løver. — Løver var der allevegne, vi hørte dem lige tæt paa Kampen — [Lejren] — om Natten og saa deres Spor i alle Flodlejerne, men de vilde ikke gaa paa vores kill. Den ene Morgen efter den anden var vi ude og se til det, men det var ikke rørt og saa skal der jo Held til at møde dem i det vanskelige Terræn, fuldt af Kløfter og tæt Busk. En Eftermiddag var vi ude for at skyde Mad. Saisen — [Hestepasseren] — skulle komme efter os med Hestene. Han indhentede os umaadelig aufgericht — en stor Semba — [en Løve] — havde ligget ved en Overgang ved Floden og ikke rørt sig da han gik forbi, kun stirret skrækindjagende paa ham. Vi havde ikke meget Haab om at finde Stedet, men gik dog med ham og trampede i en stor Flok omkring til alle Sider af Vadestedet — da saa jeg lige med et et uhyre Dyr ligge i det høje Græs omtr. 100 Meter fra os — jeg rørte Bror — [Bror er Fornavnet på Karen Blixens senere fraskilte Ægtemand Baron Blixen fra en skånsk Herregård] —, han satte Kikkerten for Øjnene, sagde hurtigt: Its a lion, skiftede Bosse og skød — Løven laa med Hovedet paa Poterne og saa lige paa os. Den fik Skuddet midt i Brystet og faldt om uden en Lyd. Det var en stor Hanløve. Jeg gik helt hen til den og saa Livet svinde ud af dens Øjne, — det var mit første Møde med en Løve og det skal jeg aldrig

Thomas Dinesens farmor, Dagmar Haffner, fødtes den 7. juli 1818 i København som datter af generalmajor Johan Haffner til Eg-holm og hustru, født Kaasbøll. Adolf W. Dinesens og hendes bryllup stod den 29. dec. 1840 i Garnisons og den 19. dec. 1874 sov hun stille hen, æret og agtet af befolkningen på Djursland, hvor hun de mange år levede ved sin mands side på herregården Katholm, der senere gik over i slægten Collets eje. — Maleriet måler 73×60 og hang i talrige år i spisestuen på Vænget og er nu på Lerbæk, ligesom de øvrige her i Jul i Nordsjælland offentliggjorte Dinesen-billeder.

Kgl. skovrider Poul Rosen, der nu nyder sit otium på Wiedewelt-vej i Fredensborg, virkede allerede fra sine første år, da han boede i Nødebo, som portrætmaler i sine få fritimer. Med sin amatørpen-sel har han skabt en række billeder af sin familie og derudover af enkelte af vennekredsen. I 1936 gjorde Poul Rosen i meget lyse nordiske farver dette ikke før offentliggjorte maleri forestil-lende fru ingeniør Thomas Dinesen. — Det er 45 cm højt og 35 cm bredt. — Mogens Falk fot.

glemme. Løverne har i deres Bygning, Holdning, Bevægelser en Storhed, en Majestæt, som ligefrem indgyder et Menneske Rædsel og til at man senere synes alt andet er saa smaat — tusind Gene-rationers uindskrænkede Herskermagt og man sattes ogsaa selv 6000 Generationer tilbage, — føler med et hvad Naturen kan sige i sin Vælde nar man ser den lige ind i Øjnene. —«

Kort efter brød verdenskrigen ud. Da Thomas Dinesen i 1910 var blevet student fra universitetet, fordi Rungsted Statsskole da endnu ikke havde nogen matematisk linje, blev han i 1916 cand. polyt. og den 22. april 1917 fik han mulighed for at komme med et skib til Canada. Der kom han i det canadiske regiment, som han ved sin sjældne tapperhed skulle komme til at kaste international glans over, da nyheden kabledes over den ganske jord, at han, skønt ikke englænder, havde fået Victoria-korset. Endnu eksisterer et meget personligt brev fra ham til hans mor, hvilket mere indirekte beretter om hans frygtløshed i kri-gen. Det er skrevet med blyant ved fronten i Frankrig og dateret:

den 28. april 1918.

Kære Moder.

. . . . Der har vi Dæmningen foran den tyske Linie! Løjtnanten, Korporalen og jeg selv kravler forsigtigt, lydløst opad Skraaningen og ind over Toppen, vi er wire-cutters, som skal rense Vejen for de øvrige, som kommer bag os i en lang Linie. Det er smukt, stille Vejr, Maanen er ved at gaa ned bag os i en rød Dis og giver kun lige Lys nok til at se Granathullerne og Pigtraadsbunkerne. Vi naaede nogle Meter ind over Dæmningen, heldigvis er Pigtraaden søderrevet, det er ikke svært at finde en Vej frem. Pludselig lyder, rent og klart som Slag paa en Klokke, tre Skud fra et Maskingevær lige foran os. Ned paa Maven, de har set os!!

Pludselig kommer 7 eller 8 graa Skikkelser til Sync ved Skraaningens Fod, 10-12 Meter fra os, deres store Hjælme skinner i Glimtene fra de springende Bomber, de har lange, graa Kapper paa. Endelig faar vi da Fritz at se, nu gælder det! Jeg vælger den forreste, en stor, tyk Fyr, og ved Lyset fra en Eksplosion faar jeg godt Sigte paa ham; jeg trykker løs, og han knækker sammen som et skudt Raadyr. Mit næste Skud følger saa hurtigt, det er muligt at faa Patronen i Løbet, men jeg kan ikke se, at han falder. Vi er kun 4 Mand nu, saa det er ikke værd at skyde forbi. Corp. Mc. Collars Riffel knalder uafbrudt ved Siden af mig, og Sam kaster uafbrudt Bomber over Hovedet paa os, en Bombe falder lige mellem to Tyskere. De tiloversblevne af Tyskerne styrter af Sted langs Skraaningen saa hurtigt, Benene kan bære dem, de har faaet nok for i Nat. Saa gaar det tilbage over Dæmningen over wire og shellholes, det gælder at være i Sikkerhed, før Ty-

Thomas Dinesens farfar, Adolph Wilhelm Dinesen, født 27. dec. 1807 på godset Kragerup ved Slagelse som søn af justitsråd Jens Kraft Dinesen, og hensovet den 10. juli 1876 på Katholm, som han købte i 1839, skønt han havde kun 15.000 Rigsdaler, men evnede at lede med sjælden dygtighed. Han udmærkede sig i krigen 1848-50 med stor selvstændighed som batterichef og dekoreredes foran fronten under samtidigt hornsignal. — 73×60 cm.

skernes Artilleriild bryder løs; og vi naar det, staar nede under Jorden og hører Granaterne tordne over os. Saa render vi hjem til vores Billet, til Rommen, Vask og Søvn, vi skal have fri i tre Dage som Belønning.

Baggrunden for Thomas Dinesens energiske-selvopofrende tapperhed i verdenskrigen findes i en langt mere hyggelig inspiration end man skulle tro, omend hans fars deltagelse på fransk side i den tysk-franske krig også har været inspirerende. Da Thomas Dinesens mor sad ganske ung enke med fem små årvågne børn, læste hun hver aften ved lampens milde skin historier for dem, når de sad samlede alle omkring spisestuebordet, som end idag står urørt på Rungstedlund og omkring hvilket nu samles Akademiets medlemmer.

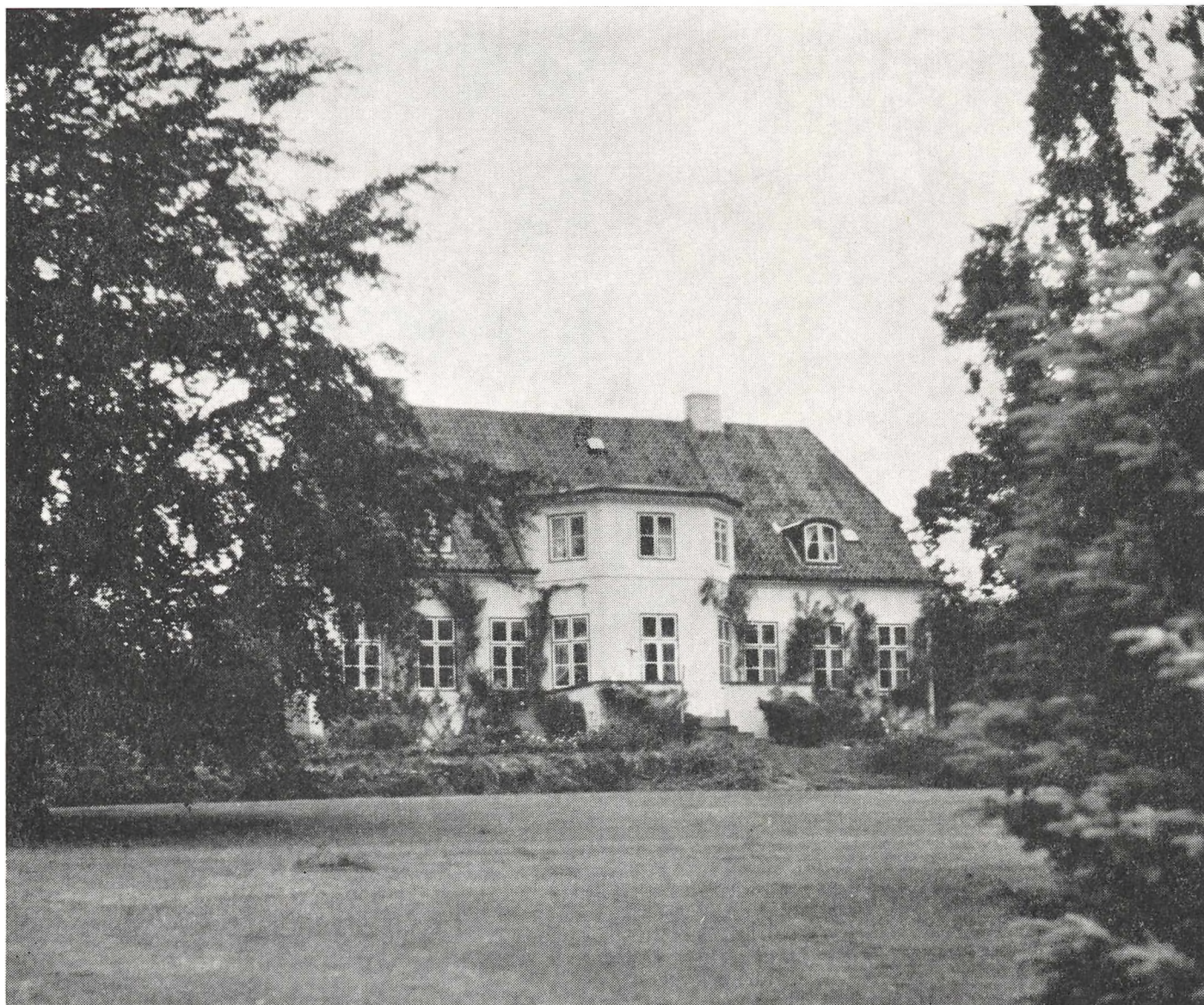
Da børnene var blevet ældre, kom fru Dinesen en vintertemiddag hjem fra København og havde ikke kun en bogpakke med fra Trydes Boglade på Østergade, men endogså meget hemmelighedsfulde miner og da bogpakken åbnedes ved petroleumslampen omkring spisebordet, var børnene bristepunktet nær af spænding. Det var de gamle islandske sagaer, som lå i pakken og af dem læste enkefru Ingeborg Dinesen de kommende års vinteraftener højt, så ingen af dem siden glemte, hvad de hørte.

De fik små skriftlige opgaver for og skulle i deres stilebøger føre nøjagtige slægtsregistre over de islandske sagaheltes indbyrdes familieforhold — senere kappedes børnene i en leg, som bestod i at hænge i tre fingre på en dør og opremse så meget af slægtsskabsforholdet, de kunne nå, før fingrene ikke kunne bære længere. Og mens dette blev een af de lege, som prægede børnene og deres kammerater på Rungstedlund, groede manganen anden, helt ny spøgefuld efterunderholdning frem, alt som de blev ældre. En af de mest yndede, som de legede sammen med to barndomsveninder, frøkerne Bardenfleth og Wanscher, betød i, at at man lynhurtigt skulle lave vers efter en enkelt opgivet linje. Et af disse vrøvlevers lever endnu, i mundtlig tradition er det opstået ved en ærgrelse på en spadseretur omkring opførelsen cirka 1897 af viadukten over den nye jernbane ved Rungsted station. Det lyder:

*Forbandet, forbandet er den viadukt!
På landet, på landet, der er der så smukt!
I sandet, i sandet ved Køge Bugt — —,
der er der blandt andet en væmmelig lugt!*

— En anden stadig gentagen aftenundeholdning var at skrive »sedler på opgivne rim«. Her må jeg atter holde mig til mundtlig overlevering i Dinesen-slægten af hvilke enkelte er kendte viden om for god hukommelse, så rimene skal nok være de rette, såvel som resultatet, der lyder:

*Der var engang en ørn,
som gik ud på en mark,
så kom der nogle børn
og gav den et spark!
Ja, sådan går det tusind,
fra kongen ned til musen,
fra oldingen til pogen,
læs bare her i bogen!*

Her ses Thomas Dinesens nordsjællandske hjem fra 1932, »Vænget«, lidt uden for Hillerød. Det var til Vængets dør, et fremmed ægtepar kom en hostaften og ringede på, og da Thomas Dinesen lukkede op, sagde de til ham: »Vi er den nye Amtmand og Hustru — vi har hørt, at der her bor et elskeligt Ægtepar, og dem vil vi gerne bede om Lov til at hilse på!« Den mundtlige overlevering ved også at berette, at det var amtmand Sauerbrey, og at de ingensinde fortrød henvendelsen. — Mogens Falk fot.

— Et andet vers på grundrim — et vers, som iøvrigt indbragte en lille præmie, klinger:

*Hvis ikke du vil huse
det stakkels lille får,
som, medens storme bruse,
brægende ude står,
du får engang din straf,
det går dig som min tante,
hvis bedste potteplante
blev ædt af en giraf!*

☆

I sig selv er disse vers jo ganske uskyldige foruden at være helt moderne. Men de tjente foruden til underholdning også til optræning af den form for kvikhed som Dinesen-slægten ikke uden en vis succes har lanceret i mere

moden alder ganske som vennekredsen iøvrigt. Dette præg har sat sig også på selskabeligheden på Vænget, som Thomas Dinesen erhvervede i 1932 og denne specielle form for selskabelighed, hvor alle deltagerne skal yde lidt positivt til aftenens festlige forløb — også gerne i form af deklamation eller musik eller andet tilsvarende fornøjeligt og lodigt — gjorde især omkring julen aftnerne på Vænget til noget særligt om hvilken erindringen og utvivlsomt også virkningen vil leve længe efter, at det vennerige par tog fast ophold på Lerbæk.

I harmoni med ægteparrets tankegang klinger det værdigt ud, at Vængets udstrakte jorder kommer til at bære et større antal nyopførte, moderne huse med lejligheder for ældre og lidt svagelige mennesker — for hvem således mildnes i de skønnest tænkelige omgivelser de sidste leveår.

Charmerende by,- og interessant omegn

Retsassessor, cand. jur. Jørgen Kortzau, fortæller her om Frederikssund med den »sælsomme charme« og oplandets mange seværdigheder »af betydelig interesse og værdi.«

FREDERIKSSUND er en mærkelig by. Uden noget egentlig særpræg — den omstændighed, at den var ladeplads for Slangerup indtil 1809 har gjort, at den er uden gamle huse — har den en sælsom, udefinerbar charme som få andre småbyer i Nordsjælland. Skyldes det dens besynderlige, kringlede gadeplan eller dens beliggenhed ved fjorden eller måske en blanding af begge dele? Kommer man til byen ad vejen fra København, virker den ret ordinær og lidt kedelig, men ser man den fra Kronprins Frederiks bro eller fra kysten på begge sider af Færgegården, tager byen sig godt ud og smiler venligt den besøgende imøde over fjordens vande.

Som indgangsport til Horns Herred vil den bevare en plads i hjertet hos enhver naturelsker, og dens forbavsende succes som opførelsessted og hjemsted for de efterhånden berømte vikingespil har gjort byen kendt i vide kredse. Også musæet for J. F. Willumsen — en i grunden forbløffende opgave for en by af Frederikssunds størrelse — har bidraget til dens ry. Det er i sandhed en by, der viser initiativ og virkelyst på mange felter ud over det merkantile (hvor den iøvrigt også er godt med). Det lykkedes som bekendt ikke at få skibene fra Peberrenden til Frederikssund, dem løb Roskilde af med, men ellers synes det meste af det, byen tager sig på, at skulle lykkes. Selv på det musikalske område har man her gjort en indsats ved afholdelse af en række fremragende koncerter på Willumsens musæ-

um, hvortil folk kom og fyldte musæets smukke sal vinteren igennem.

Alt ialt en by, der må siges at være noget for sig selv.

☆

Det samme gælder byens omegn og opland. Her findes både arkitektonisk, historisk, arkæologisk og landskabeligt adskilligt, som man ikke let finder magen til andet steds, kirker og herregårde, oldtidsminder, skove og strande inden for kort rækkevidde af betydelig interesse og værdi.

De op mod to tusinde landsbykirker, der findes spredt ud over vort land repræsenterer en meget værdifuld del af den kulturarv, vore forfædre har efterladt os. Kirkebygningerne står som eksempler på en byggeperiode, fra hvilken praktisk talt enhver profanbygning er forsvundet forlængst, og som vidner om en kultur, der på så mange måder er forudsætningen, for vor egen. Det er af stor betydning for nutiden at opleve og forstå fortiden, idet man derigennem kan bevare kontinuiteten bagud i tid og tilvejebringe det åndelige grundlag for en vurdering af vor egen tid og dens kulturelle frembringelser. Kirken var, da kirkebygningerne blev opført, den åndelige magtfaktor i riget, inden for dens mure groede det åndsliv, som intet samfund kan leve og trives uden.

Da kirken samtidig havde den økonomiske baggrund i orden og gennem sin internationale organisation stod i forbindelse med den europæiske kultur i de sydligere, mere udviklede lande, var betingelserne for en kulturel indsats til stede, så meget mere, som kirken tillige var i besiddelse af en ikke ringe verdslig magt. Og kirkens mænd ydede denne indsats, i Danmark som overalt i Europa i middelalderen.

☆

Omkring Frederikssund ligger en række gamle kirker af stor kulturhistorisk værdi.

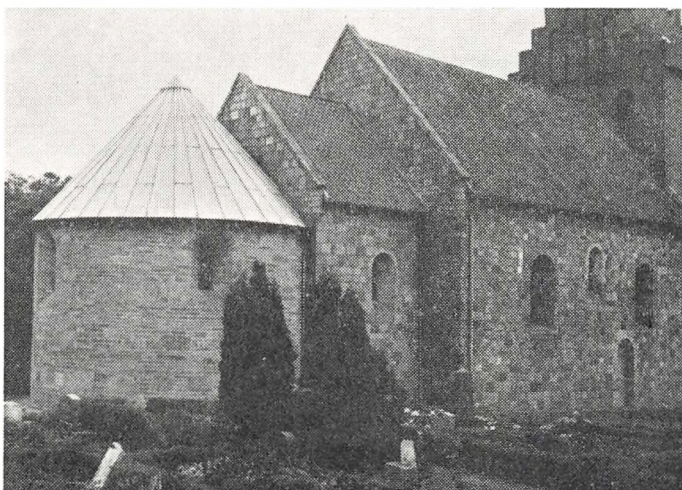
Jørlunde kirke er hovedkirken i det gamle Jørlunde herred, en stor, smuk bygning med særdeles interessante kalkmalerier fra romansk tid. Desværre er de noget beskåret ved den i det 15. årh. foretagne overhvælvning af kirkerummet, men der er dog bevaret så meget, at man får et godt indtryk af datidens kirkelige kunst.

På kirkens østvæg ser man blandt andet Christus opvække Lazarus og besøge Martha og Maria. Billederne er malet på blå bund og glorieerne om personernes hoveder er modelleret i stuk og forgyldt, hvad der giver en ganske ejendommelig virkning. På korets nordvæg ses en fremstilling af Jesu indtog i Jerusalem. Billederne er udført i slutningen af det 12. årh. og er af megen kraft og monumentalitet.

☆

Den højt liggende *Dråby* kirke i Horns herred har den arkitektoniske ejendommelighed, at tårnet rejser sig direkte fra kirkens tag og med sin østre mur hviler på to piller inde i kirken. Også her finder vi nogle yderst interessante kalkmalerier, men de stammer fra den gotiske stilperiode. Der er således en fremstilling af legenden om den hellige Laurentius. Man ser kejseren betragte Laurentius uddele milde gaver til de fattige, hvilket mishagede kejseren i høj grad, hvorfor han lod ham fængsle. Kejseren krævede nu, at Laurentius udleverede ham kirkens skatte, hvad Laurentius indvilgede i. Han blev derpå løsladt og samlede herefter alle stadens fattige, elendige og syge mennesker. Med disse mødte han op hos kejseren og sagde: »Her kommer jeg med kirkens rigdom«.

Kejseren lod ham i sin vrede martre på det frygteligste for sluttelig at lade ham stege på en rist. Den fromme mand bevarede imidlertid sin urokkelige sindsro i kraft af sin dybe og inderlige tro og han havde endog galgenhumor - om man tør bruge det udtryk om en helgen — nok til at anmode om, at man vendte ham om på den anden side, da den side, han lå på nu, var gennemstegt! På et af billederne ser man to rakkere slå løs på ham, der har fået sit tøj

Selsø kirkes ydre. Bemærk den næsten helt runde korbygning samt det lille romanske vindue oppe til venstre over den tilmurede norddør.

De tre konger i al deres glans og herlighed (Skibby kirke).

trukket op over hovedet. Kroppen er oversået med sår, hvilket maleren har gengivet som utallige sorte pletter, som får figuren til at ligne en leopard mere end en menneskekrop.

☆

Selsø kirke, der ligger smukt og højt ved Selsø sø, er oprindeligt bygget som en rundkirke med en indvendig diameter på ca. 12 m. Korbuen viser endnu en svag runding og ved gravning har man fundet en del af rundkirkens fundament. Efter en brand i meget tidlig tid er bygningen imidlertid genopført som langkirke. Det er beklageligt nok, for vi har kun 7 rundkirker i det nuværende Danmark, deraf de 4 på Bornholm, en i Jylland (Thorsager), en på Fyn (Horne) og en på Sjælland (Bjernede). Indvendig er kirken udstyret med en fin skranke mellem skib og kor, med udskårne søjler og figurer, forestillende frelseren og evangelisterne, udført 1690. Også prædikestolen er et værdifuldt arbejde fra omtrent samme tid.

☆

Skibby kirke, opført omkring første halvdel af det 12. årh., er en romansk bygning, hvor materialet er frådsten. Engang i det 14. årh. har man indbygget hvælvinger, men da skibet er meget bredt har man til støtte opført en række piller midt ned gennem skibet. Kirken er bekendt for sine kalkmalerier og for at være findestedet for den såkaldte »Skibbykrønike«, hvis forfatter er Poul Helgesen, der sympatiserede med Reformationen, der indførtes på hans tid, men ikke ville bryde med den katolske kirke. Han blev spottende kaldt »Vendekåbe«, egentlig med urette.

Kalkmalerierne er såvel romanske som gotiske. I korets halvkuppelhvælv findes et pægtigt billede af Christus siddende i højsædet med de 4 evangelisters vingede symboler udenom, alt på dyb, blå baggrund. Under billedet er anbragt en frise af drager, fugle og løver.

Et af de gotiske billeder viser tre konger med kroner på hovederne, ridende på jagt, rigt klædt og med jagtfalke på hænderne. Et billede på magt, ungdom og livsglæde. Ved

Romansk billede i Skibby kirke af Christus som verdensdommeren.

siden af ser man de samme tre konger, døde, med kronerne over de muldrende kranier og med de indfaldne legemer omslynget af orme og kryb. Over hele sceneriet slynger sig et skriftbånd, hvori på latin siges: »Hvad I er, har vi været, hvad vi er, skal I blive.« Forkrænkelighedens og forgængelighedens ubønhørlighed og evige sandhed udtrykt på en såre anskuelig og gribende måde. For den fattige bonde i middelalderen en vis trøst, og for den rige mand et memento — husk, at magt og rigdom ikke hjælper hinsides dødens tærskel.

Kirkernes kalkmalerier var for menigmand den eneste billedmæssige fremstilling, der fandtes og måtte erstatte det skrevne ord for de talrige analfabeter. Derfor var det af stor betydning, at de var så klare og utvetydige i fremstillingen.

☆

For de fleste mennesker står Frederikssund utvivlsomt som indgangen til Horns herreds herligheder og vel især den nord for broen liggende del med den store sommerhusby samt Nordskoven. Også *Jægerspris slot* søges af mange mennesker, der kommer for at se minderne om Frederik den 7. og grevinde Danner. Slotshegnet rummer et stort antal mindestøtter for berømte danske, norske og holstenske mænd og kvinder. Det var arveprins Frederiks lærer, *Ove Høegh Guldberg*, der i årene 1778-82 lod opstille disse støtter, der udførtes af billedhuggeren *Wiedewelt* idet tanken var at skabe et dansk Pantheon i Jægerspris. Samtiden var meget begejstret, ideen faldt i tråd med den nationale ånd, der besjælede kredsen omkring Guldberg efter Struensees fald. Man må forbavses over Wiedewelts fantasi — der er mere end 50 støtter — men vor tid kan næppe svinge sig op til mere end til at betragte det hele som et kuriosum. Guldberg lod udarbejde et pragtfuldt værk med kobberstik af alle mindemærkerne, med dansk og tysk tekst. Adskillige af berømtederne er aldeles ukendte for andre end fagfolk, — således f. eks. Ferdinand af Braunschweig (han var feltherre i den preussiske Syv-årskrig), der tør siges at falde lidt uden for rammen, men han var arveprinsens morbroder og derfor kom han med!

Nordskoven er en af landets smukkeste og ejendommeligste skove. Den har en stærkt vekslende træbestand og rummer adskillige mosepartier, kønne småsøer og vandhuller samt de berømte ældgamle ege — og som noget temmelig enestående: en fredet dagsommerfugl.

Mellem skoven og fjorden findes de vidunderligste engarealer med et rigt fugleliv, som skovrider, dr. phil. Vagn Holstein i sin tid skildrede i sine fremragende bøger. Det fine samspil mellem skoven, engene og fjorden er typisk dansk i al sin fordringsløse skønhed og friskhed.

Vestsiden af herredet ser unægtelig noget anderledes ud. Her ligger i hundredvis af sommerhuse på området nord for den del, som militæret anvender som skydebane og øvelsesplads. En hel sommerby er her vokset op efter krigen, med butikker og kiosker og et vældigt leben sommeren igennem. Langs kysten fra Jægerspris hovedgård mod nord ligger en af de mest omfattende »gravgader« i landet, en lang række gravhøje samt nogle dysser og jættestuer. Højene frembyder et imponerende skue og giver landskabet et ejendommeligt særpræg.

Højt mod nord løber herredet ud i en spids med havnen i Kulhus yderst ude. Herfra er der den smukkeste udsigt over til skovene ved Grønnessegård og til skrænterne ved Store Carlsminde og Lynæs, — men disse herligheder hører ikke under Frederikssunds naturlige domæne, de hører sammen med Frederiksværk, Frederikssunds yngre søster ved den blå fjord.

☆

Man kunne finde meget mere at berette om — når man først kommer i gang med at fortælle om denne egn af Frederiksborg amt, er den alvorligste vanskelighed at holde op igen. Og det er rart en mørk og kold decemberdag at lukke øjnene og i tankerne se for sig disse dejlige landskaber, således som de så ud en sommerdag i al deres smilende ynde, med bevidstheden om, at sådan vil de påny ligge foran en om nogle måneder.

Det berømte billede af kongerne før og efter døden i Skibby kirke.

Juletræets topfigur

Et jule-causeri af Max Iversen

NÅR årets største højtid skal fejres, har det sine fordele at bo i en stor, gammeldags lejlighed, hvor der er højt til loftet og vidt til væggene. Det betyder bl. a., at man uden besvær kan huse et juletræ af de helt store, et af dem, der kan hænge noget på. Der skal simpelt hen være plads til indholdet af de tre papkasser, som hvert år på Lillejuleaften bliver taget ned fra loftet.

Et juletræ bør være et broget, muntret syn med kurve, kræmmerhuse, lys, flag, engle og nisser, sådan som man pyntede det i vore forældres og bedsteforældres hjem. Meningen skulle gerne være, at det pyntede træ reflekterer højtidens glæde og lystighed — ikke at det skal iføres en kold, steril dragt udelukkende bestående af sølvglimmer og hvide lys. Det skal klædes på af kærlighed til sagen, ikke bare for at være en aktuel ramme om gaver og godter.

☆

Nå, men hvad enten man nu pynter træ på den ene eller den anden facon, så gælder det for de fleste juletræspyntere, at der

skal sidde en stjerne i toppen — den, der skal symbolisere Bethlehemstjernen, som ledte de Hellige Trekonger fra Østerland til den nyfødtes krybbe julnat.

☆

At man i tidernes løb også har anvendt andre slags figurer som topsmykke til juletræet, vil sikkert overraske mange. Under alle omstændigheder skal man nok være omkring et halvt hundrede år for at kunne huske for eksempel »Nisse-topfiguren«, som engang spillede en vis rolle ved juletræspyntingen. Endnu i 1920'erne kunne man købe ham fremstillet på et dobbeltark med for- og bagside, der så skulle klippes ud og limes over hinanden, idet man dog forinden — mens begge flader endnu var våde — stak en tynd, flad pind af f. eks. cigarkassestræ ind mellem de to halvdele. Når det hele så var tørt, kunne man let surre den nederste del af pinden fast til juletræets topskud.

Den, der har tilbragt en eller flere julehøjtider i England, vil vide, at det dér foretrukne juletræstoppsmykke er en yndig fé med

Paa vort Forlag er udkommet og faaes i alle Boglaeder:

Ny humoristisk Figur
til Toppen af Juletræet.
16 Sk.
C. E. Sørensen & Co.
Oehlenschlägersg. 5.
Kjøbenhavn.

Til Toppen af Juletræet er udkommet:

En Engel
(For- og Bagside),
elegant udført i Farvetryk hos Th. Bergh. Pris 3 Mk.
Thomsen & Bojesen,
Skindergade 35.

Paa vort Forlag er udkommet og faaes i alle Boglaeder:

Ny humoristisk Figur
til Toppen af Juletræet.
16 Sk.
C. E. Sørensen & Co.
Oehlenschlägersg. 5.
Kjøbenhavn.

Julegaver.
Et velforsynet Lager af billed- og Børnehøjer og elegant indbundne Bøger passende til Julebordet tilligemed et stort Udvalg af Billeder og Nipsgjenstande til Juletræ forendes i
C. G. Iversens Boghandel,
(E. S. Tilling.)
St. Kjøbmagergade 38, ligefor Postgaarden.

Originalt Juletræes-Prydelser
fra
Thomsen & Bojesen.
Ballons, Stjerner, Lanterner, Kurve etc. etc.
Phantasi-Blomster,
Lysblomster, lysende Sommerfugle, Horn.
En Juleengel, Topfigur til Juletræet,
legnet af A. Jerndorff, udført i elegant Farvetryk, For- og Bagside 48 Sk., opklæbet 64 Sk.
Thomsen & Bojesen, Skindergade 35, ligefor Frue Plads.
Ordres expederes mod Postforskuud.

Med Partimo 2 Kr. 1/2
1 Kr. 33 Øre.
1889 **Ernst Flensborg,**
i Vinomtekkaffet 46.
Attraps og Juletræespynt.
C. M. Albeck, St. Kongensgade 9.

HAAGENSEN & CO.
Papirhandel,
52, Kjøbmagergade 52,
(ved Banetaarn)
anbefaler til Julen
flere originale Attraps
med Papir & Konvolutter til billige Priser.
Juletræes-Prydelser,
Julesne. — Isguirlander.
Jule- og Nytaarskort.
3-stjernet Postpapir 60 Øre pr. Pd.

V. Et smukt Udvalg kunstnerisk dekorerede Træsager, Skrive-mapper osv.
VI. Et stort Udvalg originale Juletræesforsiringer i mange smagfulde Former.

Udsnit af annoncer fra tidsrummet 1872-96.

IV. Ved Juletræet.

Na, hvor det straaer! Nei, see dog blot,
 Hvor alle Lyfene flinne!
 Og see, hvor Træet er fuldt af Godt!
 En Kat fan nu først jeg finde!
 Og der er et Horn og en Svane! Na!
 Og der er Pjertot af Sutter!
 Ham skal jeg rigtigol paafe paa,
 Naar siden vi Træet plaffer!
 Her hænger en Vest under denne Green,
 Og der er en Kuro med Pærer!
 Og der er en Mand, nei, siffen een!
 En Toffel paa Ryggen han bærer;
 Hvoraf han er lavet, jeg ikke veed.
 Men see blot Storlen beroppe!

Illustration med stork i toppen, fra »Peters Jul-tryllestav i hånden . . . og den, som er blot nogenlunde fortrolig med svensk jul, ved, at man i Sverige ofte bruger en juleengel som topfigur.

*Julegranen vår,
 den är så fin i år,
 den glänser utav guld och glitter.
 Se så många ljus
 och granna papperskrus
 i toppen juleänglen sitter . . .*

— hedder det i en af de mange verdslige svenske juleviser, beregnet til at synges, mens man danser om træet.

Englen som topfigur har forøvrigt også været kendt og benyttet herhjemme — ingen ringere end August Jerndorff tegnede i sin tid en sådan for den legendariske Ernst Bojesen, boghandleren og forlagsmanden, der grundlagde det udsøgte, fornemme julehefte »Juleroser«, og hvis hele virksomhed, man roligt kan betegne som et »Juleforlag«. I det fine, intellektuelt orienterede »Illustreret Tidende«, anmeldes arket den 21. december 1873 på litteratursiden på linie med årets bogudgivelser.

»Hos Thomsen & Bojesen er udkommet en »Topfigur til juletræet«, tegnet af August Jerndorff og udført i lithografisk farvetryk.«

— og i selve avertissementet står: » . . . en juleengel som topfigur. For- og bagside 48 Skilling, oplæbet 64 Skilling«.

Fra samme periode stammer en anden annonce fra Thomsen & Bojesen: »Ny humoristisk figur til toppen af juletræet — « — hvad den så kan have forestillet.

Adskillige andre firmaer opdagede fidusen med »Kotillons« og artikler, som havde med julen at gøre . . . I 80'erne og 90'erne blev konkurrencen knivskarp, og man falbød energisk »Originale juletræsprydelser og forsiringer i mange smagfulde former«, »Attraps og nipsgjenstande til træet«, »Ballons, Phantasieblomster, Lysblomster og Lysende sommerfugle«, og P. Chr. Pio's Boghandel gjorde i december 1884 udtrykkeligt publikum opmærksom på, at man: » . . . som vanlig er velforsynet med et stort Udvalg af kartons og figurer til juletræet«.

Men til trods for al konkurrence var og blev det Ernst Bojesen, der holdt skansen som den mest iderige og foretagsomme forretningsmand på dette specielle område, og helt suveræn blev han, da han skiltes fra sin kompagnon, Chr. Thomsen, og flyttede fra Skindergade og blev sin egen herre — først i et kælderlokale på hjørnet af Skoubogade og Strøget, senere i en større forretning i Nygade. Herfra udsendte han i 1881 det aldrig senere overgæede »Juleroser«, børnehefterne »Juletid« og »Børnenes Juleroser«, samt vittighedsbladet »Oldfux« og dettes afløser »Blæksprutten« — ikke at forglemme det berømte fotografi af »De sønderjyske piger«, der med eet slag gjorde ham kendt over hele landet.

★

Du grønne, dejlige Træ, god Dag!
 Velkommen, du, som vi ser så gerne
 med Julelys og med danske Flag
 og højt i Toppen den gyldne Stjerne!
 Ja, den må skinne;
 thi den skal minde
 os om vor Gud . . .

Udgivere: Hønsberg, Jespersen & Fr. Trap
 Redaktør: Richard Knudsen

Nr. 14. Søndagen den 24. December, 1876.

Abonnementpris: 2 R. 50 Øre pr. Kvartal
 Hvert Brev og et Farvetryk tilsendt gratis

Familiens yngste sætter flaget i toppen.

Et lys i toppen (1881)

Disse linier fra Brødrene Krohn's elskede børnebog, »Peters Jul«, er et af de mange vidnesbyrd om, at man i 1860'erne og 1870'erne, såvel som i dag, pyntede juletræets top med en stjerne. De dejlige mundrette vers' forfatter, *J. Krohn*, nævner som det ses, udtrykkeligt juletræets gyldne stjerne, men der er en ganske morsom uoverensstemmelse mellem denne angivelse og broderens tegninger — ! *Pietro Krohn* viser nemlig på hele to af de tilhørende tegninger, at Peters juletræ tværtom er forsynet med en stork som topfigur — ! Netop en stork — det kan næppe fejle, at en folklorist og folkemindesamler vil kunne få noget ud af det — et frugtbarheds- og lykkesymbol!

Desuden er der på Peters Juletræ ophængt et »Svøbelsbarn« — men ikke også det skulle være en Reminiscens fra en lige så fjern fortid? De, som er gamle nok, vil kunne erindre, at man endnu i 1920'erne kunne købe svøbelsbørn i konfekturforretningerne jævnsides med marcipangrise og andre spiselige herligheder til at hænge på træet.

☆

Når man blander gamle årgange af længst hensovede tidsskrifter igennem og kigger på de kært naive illustrationer, de mærkelig smukke, knivskarpt tegnede træsnit i decembernumrene med sentimentale titler som »Børnenes drøm julemorgen«, »Jul i landsbyen«, o.s.v., kan man gøre adskillige opdagelser, der belyser vort emne.

Ved en sådan gennembladning kan man enkelte gange blive præsenteret for en meget enkel top-udsmykning, der simpelt hen består af eet eneste lys, anbragt lige på træets topskud. På det her gengivne billede (»Nutiden«, dec. 1881), savnes svøbelsbarnet ikke, så lidt som honningkagemanden.

En jule-forside til det samme folkelige tidsskrift (24. dec. 1876) viser en sjov variant af topsmykket: Den unge tournureklædte moder løfter familiens yngste op mod træets top, på hvilken er anbragt noget, som kan minde om et æble, hvori der er stukket et flag. Flaget — af lidt større dimensioner end det, der ellers anvendes på juletræet — var ikke nogen ualmindelig top-dekoration, når man ser bort fra æblet som »holder«. I et julenummer af »Illustreret Tidende« fra 1880'erne præsenteres man således for et træ, hvis topskud er pyntet med en »Vox-engel« flankeret af to korslagte flag.

Men selv om man således kan nævne flere forskellige slags topfigurer, har julestjernen jo nok også dengang været den flittigst anvendte; man ser den på tegninger af *Broling*, *Olrik* og *P. M. Bruun* og mange andre af de kunstnere, som leverede jule-illustrationer til »Ill. Tidende«, »Nær og fjern« og hvad datidens ugeskrifter nu ellers hed.

☆

Da *Holger Drachmann* i 1883 fejrede jul med sin familie på »Palæet« i Roskilde, skrev han en sang for børnene (Melodi: »Højt fra træets grønne top«). Sangen var ledsaget af en af hans brillante pennetegninger forestillende familiens juletræ med stjerne i toppen. De juleaftener, *H. C. Andersen* tilbragte på danske herregårde og i velhavende københavnske borgerhjem, har rimeligvis også været domineret af flotte juletræer med top-stjerne af »Flitterguld«. I hans fint vemodige og menneskekloge historie om »Grantræet« får vi til slut at vide, at: »Drengene legede nede i gården, og den mindste havde på brystet guldstjernen, som træet havde båret sin lykkeligste aften, nu var den forbi, og træet var forbi og historien med; forbi, forbi, og det bliver alle historier!«

Illustreret Tidende, stjernen er dukket op.

Ludshøjgård,- en sagnospundet gård

Af Alfred Andreasen

Den 83-årige anlægsgartner Alfred Andreasen, Græsted, fortæller ungdomsminder fra Blistrup sogn, specielt om Ludshøjgaard.

LUDSHØJGAARD i Blistrup sogn er ompændt af sagn og historier, og særlig om selve Ludshøjs tilblivelse går der mange sagn. Anders Uhrskov fortæller, at en gammel kone fra Smidstrup gik til Hornbæk for at hente noget jord i sit forklæde, men på hjemvejen tabte hun et par klatter jord. Det blev til et par småbakker, men da hun kom til Ludshøj revnede forklædet, og det blev til Ludshøj. Dette sagn findes i flere variationer.

H. C. Terslin fortæller, at afdøde ejer af Ludshøjgaard, proprietær Flemming Kalko, flere gange har »hørt den gamle fra højen, ved nattetide liste omkring i gård og hus«, men den gamle gjorde aldrig familien fortræd. Det manglede også bare, tilføjer Terslin, eftersom familien tog initiativet til fredning af højen.

Efter at man i mange år havde fjernet jord fra højen, stødte to husmænd, Karl Anders Olsen og Jens Hansen, i 1871 på en stensat grav, som var markeret med sidefælde af granit og en dæksten. Her gjorde de et rigt fund fra bronzealderen, et bronzesværd på 28 tommer, en lang pilespids af bronze, et bronzebeslag til et pilekogger, en lang bronzekniv, et langt knapformet bronzebeslag, en massiv guldnål, en massiv dobbeltknap af guld, en lang pincette smukt prydet, en bunke hår og nogle små stykker brændte ben.

Så vidt i korte træk H. C. Terslins optegnelser.

Hertil føjer jeg mine egne oplevelser og iagttagelser.

☆

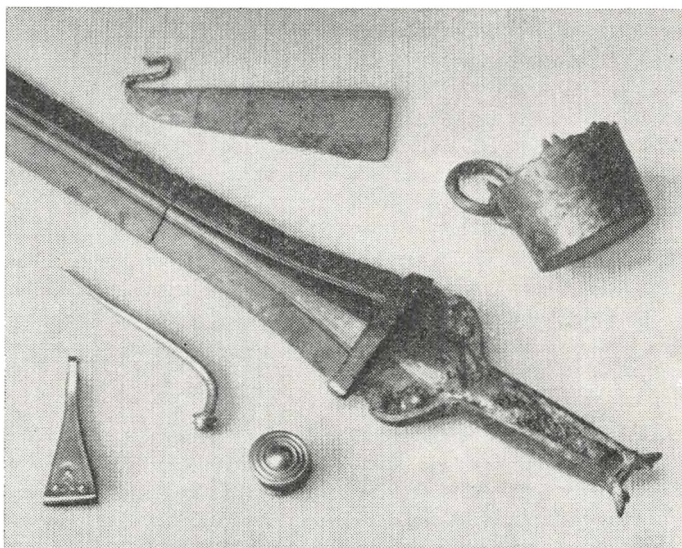
Slægten Kalko, som købte gården i 1929, var straks klar over, at det var besværligt at drive jorden omkring højen, da arealet var meget bakket og stejlt, hvorfor man tog fat på at plante nogle tønder land med skov, særlig gran, og skoven voksede hurtig til. Jeg kan huske, da den var mandshøj. Da traf jeg en dag den gamle læge Kalko, som boede på gården i nogle år. Vi sad på en bænk og så ned over de mange hundrede grantræer, og bag os gik en flok

dådyr på en lille græsslette, ja, selv en lille elgtyr gik i nogle måneder og nussede rundt i skoven. På et stykke jord imellem granskoven og landevejen er der rejst en mindesten, hvor der er indhugget følgende:

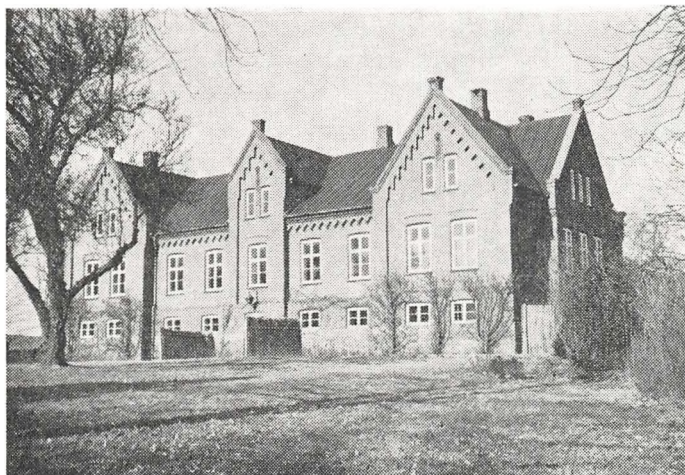
Til minde om sine forældre har en søn sået disse ege i 1944.

Der er nemlig her en egeskov, som er vokset stærkt til på den gode jord. I granskoven kan der nu fælles temmelig store træer.

Jeg læste for nogen tid siden om Ludshøjgaard, at den sidste æt af en bondeslægt i byen Ludshøj, *Lars Larsen*, havde bygget Ludshøjgaard, men det passer ikke. Det var hans fader, som byggede den store gård. Den er oprindelig købt sammen af tre almindelige bøndergårde, de to lå samlet i byen, den ene helt ude ved byen Højelt. På den ene af dem i byen boede gdr. *Anders Andersen*, født 1796, død 1862, 68 år gammel, og hustru *Margrethe Larsen*, født 1801, død 1870, 66 år gammel, derefter deres søn, *Lars Andersen*, født 1819, død 10. april 1871, 52 år gammel, og hustru, *Gunbild Andersen*, født 1827, død 11. juni 1878, og deres søn, som nogle af de ældste i Blistrup sogn kan huske

Bronzealderfundet fra Ludshøjgård

Ludshøjgaard i Blistrup sogn

endnu, *Lars Larsen*, født 17. januar 1848, død 16. juni 1921, 74 år gammel. Man ser, at Ludshøjgaard har været ikke så lidt af en slægtsgård, *Lars Larsen* bestyrede gården for sin moder i 7 år, men som nævnt var det hans fader, der byggede den store gård, efter at han havde købt de tre bøndergårde sammen.

Da jeg som ganske ung tjente hos pastor P. Thomsen i Blistrup, gik jeg så tit hen og hjalp til med at høste, når jeg havde tid, og *Lars Larsen* fortalte om faderens tanker om, hvordan gården skulle bygges, nemlig på et sted, hvor mødning og baggård lå skjult. Da stedet blev bestemt, måtte der køres mange hundrede læs fyld til den store gårdsplads; dernæst skulle der fabrikeres mursten på eget teglværk, og ler var der nok af. Hvornår dette teglværk var startet, vides ikke bestemt, men der var ikke så få af dem dengang, jeg husker et i Stokkerup, Nellerød, Dønnævælde. Omkring 1860 kunne byggeriet begynde, først på staldbygningen. Cement kendtes jo ikke, så grunden måtte sættes af hugne granitsten, og her mod østvæggen skulle der store mængder til, da grunden her alene var ca. 2 m høj. Dertil kom de meget høje røde murstensvægge ca. 15 tommer tykke, så der var jo megen vægt på, og så skete det, at en nat styrtede mur og grund i bygningen ned. Enhver kan forstå, som *Lars Larsen* sagde, at da havde hans fader nær tabt modet. Men muren blev bygget op igen, og længen blev færdig, og den har nu stået i over 100 år. Et par år efter kunne man begynde på ladelængen, det gik noget hurtigere, da der ikke skulle så høj en grund til.

☆

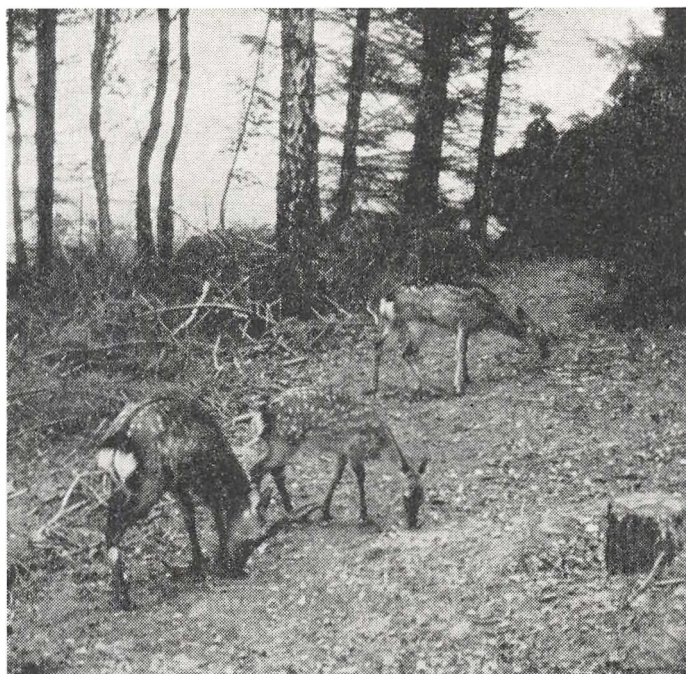
Murene var opbygget, men samme nat, som ovringen var rejst, blev det en volsom storm, så en stor del af tømmeret blæste omkuld, og *Lars Larsen* fortalte, at man skyndsomst måtte i skoven efter mere tømmer til forstærkning. Den dag i dag kan man også se, at laden er stærkt suppleret med svært tømmer. Helt smertefrit gik det store byggeri altså ikke. Nogle år efter var der igen brændt så mange sten, at der kunne begyndes på det anseelige stuehus, og i størrelse må man sande proprietær *Kalkos* ord om, at det nærmest er et stuehus til 1000 tdr. land. Til gården hører 180 tdr. Land. Bygherren, *Lars Andersen*, fik ikke så megen

glæde af den, da han døde i 1871. Sønnen *Lars Larsen* forblev ugift og gik som en ensom mand i det store hus, så vidt jeg husker i 34 år. Da han solgte gården, rejste han til Hillerød og boede der til sin død 1921. *Lars Larsen* var en meget respekteret, afholdt og hjælpsom mand.

☆

Marken var delt i 5 sædskifter, 2 med græs, 1 med helbrak, ingen roer, 22 tdr. land i hvert skift, folkeholdet bestod som regel af 4 karle, 4 faste husmænd, 2 kreaturpassere, 1 husbestyrerinde, 4 tjenestepiger, men i høstens tid blev folkeholdet suppleret op til 30 og derover. Alle fik kosten, så der skulle jo en stor madgryde og madkurve til, daglønnen var for de faste folk 1 kr. og kosten daglig, for løsarbejdere 5 mark. 1 kr. 66 øre, som dog i 1905 steg til 2 kr. Arbejdstiden var fra 6 morgen og til kl. 7½ aften med ½ times hvil (lillemiddag) fra kl. 12 middag til kl. 1½, kl. 4 (midaften), også det blev ændret til fyraften kl. 7 i 1905, men mange af disse arbejdere havde jo langt at gå, jeg husker en mand, som boede i Aggebo, en strækning på 5 km — i tunge træsko, skotøj var der ikke råd til. Men der var ikke noget at være ked af, han havde en lille ejendom, og glædestrålende kunne han da fortælle: Jo, mutter og jeg fik lige nået at meje et godt stykke sæd i aftes.

Lars Larsen var ingen ven af maskiner. Han havde dog et stort lokomobiltærskværk, ellers var alt, hvad der hed maskiner bandlyst, derfor gik der også 20 mand og mejede de store skift sæd med høstle og en stab af koner nejede i neg og bandt op, så der var vældig liv og humør. *Lars Larsen* selv gik ude og slog en passiar af med forskellige, han var dus med alle sine folk. Gårdens trækraft bestod som regel af 10 store arbejdsheste, hvoraf en var reserveret fodermesteren til vand- og mælkevogn — og til hver morgen

Græssende dyr ved Ludshøjgaard

at blive spændt for omgangen, der var installeret ved den østre stuehusgavl for at trække kværnen. Man kernede smør indtil et af de allersidste år, han ejede gården. Da blev mælken bragt til mejeriet, ligesom der et par år før blev købt en selvbinder.

Gårdens indtægtskilder var det store, betydelige kohold, malkningen besørgedes af pigerne. Svineholdet var kun lille, som det var de fleste steder den gang. Gårdens største indtægt var vel nok sæden, som blev solgt.

Fra det år, da Lars Larsen solgte gården, og til 1929, da brødrene Kalko købte gården, havde den flere ejere, som jeg intet kender til, men da skoven blev plantet og højen fredet, da vågnede interessen påny.

Den 15. marts 1964 solgte ejeren, *Mogens Kalko*, gården til proprietær *Johannes Møllegård*, født på »Møllegård« i Mårum og hvis slægtsregister rækker langt ind i Græsted-Mårum sogne.

Fru *Karen Møllegård*, f. Andersen, er født på Fyn, men da hun var 5 år gammel, købte hendes forældre »Lindholmgård« i Mårum, så det blev hendes barndoms- og ungdomshjem.

Nu går den stoe mejetærsker majestætisk, som over alt i landet, hen over agrene, og tøn timer efter tøn timer glider hjem i siloen, jordens behandling sker som overalt med traktor og redskaber med bid i.

Koholdet på »Ludshøjgaard« er afløst af svinehold i større stil, alt moderne, man trykker på en knap, og gødningen føres fra alle stalde automatisk ud på mødningen, staldene er belagt med en masse vandrør, og i hvert rum er der en skål, og her vænner øfgrisen sig til at trykke med sin røde tryne, så vandet springer lige i halsen på den.

Hestebestanden er den samme i tal, kun at det nu er rideheste, der går i vængerne — ja, end ikke dådyrene i skoven mangler.

Rejse til Slangerup og Jægerspris omkring 1800

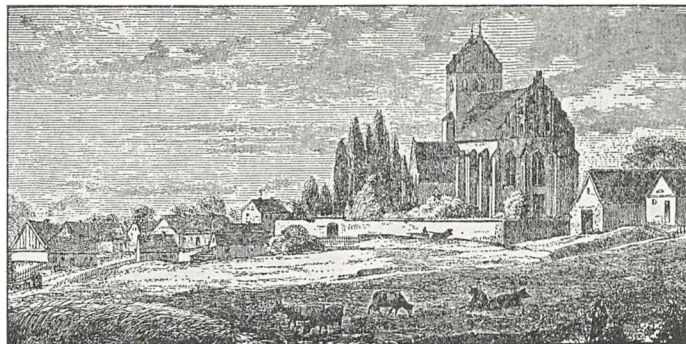
En ukendt medarbejder ved bladet »Nyeste Skilderic af Kjøbenhavn« har i 1804 beskrevet en rejse fra København til Jægerspris, — heraf et uddrag.

Vi havde foresat os, indleder han, at være ved Nørreport i det seneste kl. 4,30, men det gik hermed som med så meget andet i verden, vi kom der ikke førend kl. 6. Vi havde fruentimmer med os, og disse bidroge, imellem os sagt, ligeså meget til at forlænge som til at forkorte tiden. Min fætters kone havde en ny hat på, som hun dagen tilforn havde givet 5 rdl. for, og denne ulyksalige hat, hvis hele takkelage skulle kalfatres, var årsag i, at rejsen blev forhalet. Dog, en hat er ikke en så ubetydelig ting, som man måske tror. Har en handske kunnet give anledning til en blodig krig, så må en hat jo vel kunne forsinke en rejse.

*

Den, der gør en rejse igennem Sjælland, må enten stoppe bomuld i ørene eller tage en god pungfuld småpenge med

sig. Man kan ikke køre nogle tusinde skridt uden at træffe et led, hvor en privilegeret tigger har bygt sin rede og ikke halvtredsindstyve uden at forfølges et godt stykke vej af en flok tiggerbørn.

Parti fra Slangerup omkring 1800.

Fra Kollekolle lige til Slangerup er intet synderligt mærkværdigt at se. De samme køer, de samme får, de samme heste og de samme svin møder man næsten overalt. Men så umærkværdig egnen er i vore dage, ligeså mærkværdig har den været i oldtiden. Overalt ser man store tingstene, hvor vore forfædre har holdt ret under åben himmel.

*

Vejen til Slangerup er meget ubehagelig at køre. Jeg længtes efter at se byen, og det varede ikke længe, førend vi var der. Byen er i en højst ussel tilstand, og dersom Hvidtfeldt ikke forsikrede os det, skulle man næppe tro, at jomsvikingerne overvinder, Erik Eiegod, var født i denne rede. Denne konge skal efter et gammelt sagn være kommen til verden i en gade, som kaldtes Klosterstrædet. Den er ikke mere til, og en pottemager bor nu på det sted, hvor fordom een af Danmarks mægtigste fyrster havde sit slot.

Udenfor kirken på torvet ligger store stene, der i ældgamle tider skulle have tjent til tingstene, hvorpå kongen og hans råd sad, når der skulle fattes nogen for hele fædrelandet vigtig beslutning.

Vi sendte bud til klokkeren for at få kirken at se. Han indfandt sig ufortøvet. Kirkens bygning er vel gammel, men ikke fra de ældste tider. Imidlertid fandt vi dog her en martyr, men notabene af træ, som fra de katolske tider endnu stod i en krog og krympede sig som en orm.

De vigtigste begravelser, man finder her, er de slangerupske borgmestres; altså finder man her en evig sovende magistrat. Ved alteret var lugten af ligene ganske utålelig, og min fætter kunne ikke begribe, hvor man, endog i vore dage, kunne bekvemme sig til at begrave lig på sådanne steder.

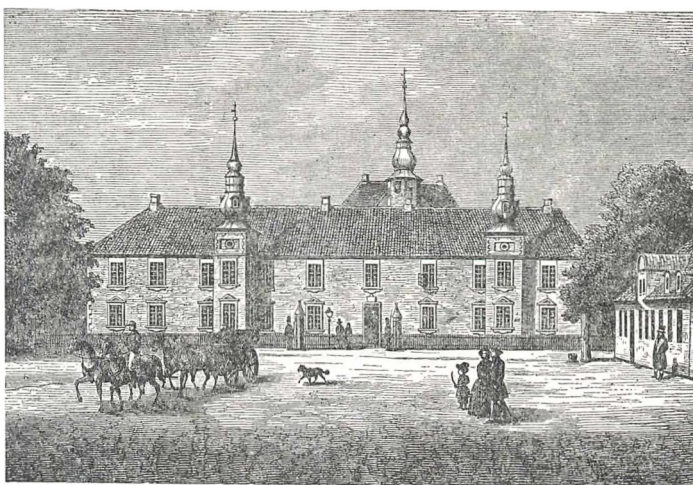
*

Efter nogle timers ophold i Slangerup fortsatte vi vor rejse. Herfra lige til Frederikssund træffer man kun få landsbyer, men adskillige gravhøje, som ingen kender og ingen har lyst til at kende. At videnskabernes kronede beskytter, Frederik den femte, sendte lærde til Arabien for at berige den orientalske litteratur med nye skatte og nye opdagelser, var Frederik og hans oplyste tidsalder fuldkommen værdigt, men hver sand fædrelandsven måtte dog ønske, at han hellere havde anvendt denne kongelige rundhed på undersøgelsen af sit eget lands oldsager.

Frederikssund er et ganske net men i ingen henseende mærkværdigt sted. Det begyndte at blive mørkt, og vi ønskede, inden det blev nat, at komme til Jægerspris.

*

Da vore damer hørte, at vi partout måtte sætte over vand så begyndte de en hel jeremiade. Min fætter befandt sig i dobbelt ild. Hans kone kanonerede løs på ham fra den ene hans svigermoder fra den anden side. »Havde jeg vidst det,« råbte den ene, og »havde jeg vidst det,« gentog den anden. Min fætters kone svor højt og dyrt på, at hendes liv var hende alt for kært til, at hun skulle sætte det til på en Jægerspris-rejse. — Men hvad var herved at gøre? Over skulle vi, og over måtte vi. Endelig havde jeg her en lejlig-

Gammelt billede af Jægerspris slot.

hed til at finde en ny stadfæstelse på den sandhed, at alt i verden er indrettet i den bedste hensigt. Selv kvindekønnets arvesynd, nysgerrighed, har sin nytte. Vore fruentimmere erfarede just nu af et selskab, som kom tilbage fra Jægerspris, at der opholdt sig der en del franske damer, som var klædt efter den nyeste parisiske mode. Nu blev min fætters kone ganske ombestemt. Nysgerrigheden forvandlede hendes fejhed til taperhed, og hun skyndte endog selv på os, at vi skulle sætte over det farlige sund.

Lige overfor færgestedet står en nydelig gård omgivet af skov på begge sider. I denne gård bor den brave færgemand, Knudsen, der på patriotismens færge i den anden aprils hæderfulde dage førte så mange blanke dalere over til os, til husværelse for vore kvæstede brødre.

Udsigten til Isefjorden åbner det skønneste syn for øjet. Den dalende sol gjorde egnen end mere romantisk, og min hele sjæl var syselsat med de tider, da Nordens gamle konger drog herfra til orlog.

Da vi kom til Jægerspris var det noget mørkt, men vi gik alligevel ind i slottet. Det ligger ved søen og har et ærværdigt udseende. Den mellemste del af bygningen er endnu en levning af det gamle Abrahamstrup.

Slotshaven er i den ældgamle smag, men een af de bedst vedligeholdte haver i hele Sjælland.

*

På den venstre side af slottet mod Sydvest lige ud ved søen ligger den mærkværdige Julianehøj. Den kaldtes tilforn af bønderne Monsehøj og ændses lige så lidt som de mange andre høje omkring i Sjælland. Men da hans kongelige højhed arveprinsen i året 1776 behagede at lade tre af de mange høje, som findes her på marken, opgrave, stødte man på dette sted på en stenhule, der har meget lighed med en ordentlig grotte og er forsynet med stenbænke på hver side. Den har forandret sin gamle skikkelse så aldeles, at den nu er en sand prydelse for den mark, den står på. En bred vej, besat med lindetræer, fører fra slottet til højen. Pladsen er omgivet af et stakitværk af unge træer.

Lunden ved Jægerspris slot er en af de yndigste, man kan tænke sig. Ældgamle ærværdige ege — og birketræer står her endnu trygge for den i vore dage alt ødelæggende økse.

Oprydning på pulterkammeret

Tegning af Jensenius

VI havde lovet ikke at blive deroppe den halve Dag. Der skulle ryddes ud i Pulterkammeret, men ikke som sidste Gang, sagde mine Kone. Det kan jeg godt huske. Vi fandt et gammelt Damspil, og efterhaanden syntes min Kone, at Stilheden deroppe var noget paafaldende. Men vi naaede da tre Partier. Nu kender de fleste Mænd vel den Fornemelse, der løfter En ud af den graa Hverdag, naar man finder noget interessant og overraskende. Men det forstaar Ægtehustruer ikke. De vil se Resultater. Vi skulle være under gensidig skarp Kontrol.

— Du passer paa, at Far ikke læser i de gamle Aviser, dem skulde I se at faa smidt ud, saa kan Far jo holde Øje med dine Dukker.

— Jeg leger virkelig ikke med Dukker mere. . .

— Og hvordan skal jeg faa opklaret, hvad der skal smides væk, naar jeg ikke først læser lidt i dem? sagde jeg.

— I ved udmærket godt, hvad jeg mener, sagde hun.

— Stickersystem, sagde Datteren, fy for . . .

*

MEN vi gik da roligt derop, medbringende et Lagen, hvori vi skulle opsamle alt kassabelt Materiale. Ordren lød paa en »kraftig Udmugning«, en Besked, der rev lidt i mit følsomme Bryst. *Man ved nemlig aldrig, hvad man faar Brug for.* Det er Sagen. Siden jeg var Dreng, har jeg gemt

temmelig mange løse Skruer, maaske ogsaa nogle uden Gevind, men jeg har ogsaa samlet en del Møtrikker og Lommebøger (de er ikke til at komme af med, naar de er med Skind), nogle tomme Blækflasker og dito Konfirmationstelegrammer. Der ligger Skrueblyanter, som bare skal sendes til Reparation, halve File, Stumper af Cykelkæder, sjældne Tordensten og Stenalderøkser, pressede Blomster og en del Søm, som kun skal rettes ud ved Lejlighed. De er opmagasineret i pæne Shagæsker og interessante Cigarkasser af den Slags, som intet normalt Mandfolk kan faa sig selv til at smide væk. Der er ogsaa en enkelt udstoppet Lækat, hvor kun Rumpen er brækket af, — og en halv Globus og nogle Skøjter, som Familien er vokset ud af. I Hjørnerne har vi Skotøjsæsker og løst henkastet Træuld. Naar jeg saadan remser det op, lyder det maaske drabeligt, men har De prøvet at se efter paa Deres eget Pulterkammer? Jeg ved ikke, hvordan det er hos Dem, men hos os er det min Kone, der er hysterisk Opryder. Jeg er Samleren i vor Familie. Maaske med Undtagelse af det med Pengene.

*

VI gik haardt paa i Starten, og det støvede noget. Men der kom meget interessant frem. Jeg slog straks ned, naar Datteren fortabte sig i Paaklædningsdukker og Hønseringe. Og hun gennede mig væk fra Avisbunken og de gamle

Blæksprutter, som jeg for Resten ville tage med ned og se at faa indbundet.

— Næh, sagde hun saa, her er jo det gamle Frimærkealbum, du ville sælge, men ikke kunde finde.

— Stik mig det, sagde jeg.

Vi bladede det igennem og standsede op ved nogle flotte Mærker. Der er mange Minder ved saadan et Album fra Drengetiden.

— Se engang Farverne paa de afrikanske Mærker, sagde jeg. Jeg husker tydeligt, hvordan jeg fik de Mærker, det er en sjov Historie, som du for Resten har godt af at høre. . . .

*

MEN nu hørte vi noget andet. Listende Trin paa Trappen. Og pludselig stod min Kone i Døren:

— Er I faldet i Staver?

— Hør, sagde jeg ærgerligt, det er dog Pokkers til dum Facon, vi kan virkelig ikke forpligte os til at skramle infernalsk hele Tiden.

— Det er ogsaa udannet, sagde Datteren.

— Det skal helst skramle, saa ved man da, I bestiller noget, sagde hun.

— Næh, Mor, her har Farmand nu Ret, det er en ufin Metode.

Mine kone trak sig tilbage, og vi kastede os ud i Arbejdet, rev og flaaede i Kasserne og var godt gale i Hovedet. Saa gjaldede min Kones Stemme paa Køkkentrappen, ret ydmygende for os:

— Saa meget behøver I nu heller ikke at skramle. *Det drysset i Soveværelset.*

Jeg forsikrer, at der ikke var aftalt noget. Men uden saa meget som, at vi saa paa hinanden, gav vi omtrent samtidig Slip paa de to Kasser Legetøj, vi stod med. Først et mandigt Bump. Saa et mindre Teenager-Klask. Det var ligesom det lindrede. Vi satte os paa Kasserne og grinede. Min Kone trak sig aabenbart tilbage til Køkkenet. Formentlig fornærmet. Sejren var vor. Ganske vist gennem raa Terror, men nu havde vi ogsaa Raad til lidt Menneskelighed: vi arbejdede støt og nogenlunde roligt, netop saa megen Skraben med Ting og Sager paa Gulvet, at man kunne høre vor gode Vilje under Hensyntagen til vort svagelige Sovekammerloft.

*

DER var det, Datteren fandt Dukketeatret. Mit herlige, gamle Teater med Kulisser, Snore og Christian den Fjerde ved Tryggevælde Aa.

Vi styrtede os begge to over det, men saa rakte Datteren afværgende Haanden i Vejret.

— Det gaar ikke, sagde hun. Nu rydder du noget af det værste til Side, saa skaffer jeg Forstærkning.

Jeg tog fat med voldsom Energi, mens hun hentede Ole nede fra anden. Han er syv Aar og altsaa stor nok til at arbejde lidt med. Jeg stak ham 50 Øre mod, at han en Gang imellem trak hen over Gulvet med en tom Kuffert. Imens ordnede vi Dukketeatret og fandt Rollehæfterne frem. Jeg

forsøgte mig i min gamle Glansrolle som Kongen og paatog mig i øvrigt alle Herrerollerne. Datteren spillede alle Damerne. Det gik vældig godt. I Pausen til anden Akt sagde Datteren:

— Det er lidt Synd for Ole, ikke? Han kan ikke slæbe Kuffert hele Dagen. Skal vi ikke gaa ned og spille Stykket?

Der var noget betænkeligt ved Sagen. Hvad ville min Kone sige til den Form for Oprydning? Jeg ville sondere Terrænet. Først bar jeg det fyldte Lagen med kasserede Ting ned i Gaarden og pillede kun nogle ganske faa Ting fra, Spejdernes Lommebog fra 1924 og en Tobakspung, hvor der kun var noget tosset med Lynlaasen. Jeg kikkede inden for hos min Kone. Hun udtrykte Tilfredshed med, at der stadig blev arbejdet deroppe, sindigt og forsigtigt. Det var holdt op at drysse.

Jeg pegede opad!

— Ja, der er ordentlig Gang i Sagerne, sagde jeg. Vi er snart færdige.

Heldigvis trak Ole netop hen over Gulvet med Kufferten.

— Du, sagde jeg ligesom henkastet, vi har fundet mit gamle Dukketeater, det kunde være ganske sjovt. . .

— Jeg tænkte det nok, sagde hun.

— Vi har overvejet at gi' en Forestilling for alle Ungerne — og for dig ogsaa selvfølgelig.

— Det er nu en mærkelig Form for Oprydning, at I . . . men I bli'r vel bare sure.

*

JEG stillede et Bord i Dørkarmen mellem Stuerne og gjorde alt klar til en Gallaforestilling. Nogle af Dukkerne maatte ogsaa repareres i en Fart. Jeg hentede Værktøj og Sejlgarn, Saks og Klister.

-- Er det ikke lidt forkert af dig, at Datteren skal ordne det hele?

Vi lyttede. Ja, der blev rigtignok ryddet op. Jeg fik ikke svaret, min Kones Ansigt blev ligblegt, hun stirrede hen over min Skulder og pegede op i Loftet. Jeg vendte mig. Dér stod Datteren i Døren. Og foroven slæbte Spøgelseskufferten sig hen over Gulvet.

— Hvor Pokker bli'r du af? spurgte Datteren.

*

MIN Kone gik op og hentede Ole. Hun gav ham ogsaa 50 Øre. Bagefter var hun nede og give hans Mor en Forklaring. Det syntes jeg nu var at gaa for vidt. Oles Mor havde da ogsaa moret sig fortræffeligt. Kufferten var jo tom, og Ole havde tjent en Krone.

Lidt efter trommede vi alle Ungerne fra Ejendommen sammen. Galla- og Festforestilling. De morede sig mægtigt og trampede selvfølgelig noget rundt i Stuerne. Det havde ogsaa været nødvendigt at flytte lidt om paa Møblerne. Men vi lovede allesammen at være med at rydde op bagefter.

I Morgen skal Datteren og jeg igen paa Pulterkammeret.

Vi har svoret, at vi ikke vil købe os Slaver.

M. W.

Læs også annoncerne -
de fortæller deres egen historie

GULD TOWER

TOWER med SØLV

Danmarks
populæreste
guld-øl

pilsner-øl
som ganske enkelt
smager pragtfuldt

DERES BORDDÆKNING BLIVER KØNNERE MED TOWER!

UDSØGTE VINE

fra

Den gamle Købmandsgaard

P. Bjørnsbæk-Olsens vinhandel
Frederiksværk

Vald. Schmidt

Fiskehandler

FREDERIKSVÆRK FISKEFORSYNING

JERNBANEGADE 14 . TELEFON 500

Alt i fiskekonserves . Kvalitetsmærker
Altid årstidens fineste fiskesorter

Både til jul og til nytår,
ja, året rundt De får
altid fine varer hos Larsen:
Flæsk og kød, pålæg og farsen,
aldrig forgæves hos os de går!

Sv. E. Larsen

Slagter- og viktualieforretning
Strandvejen 17, telf. Frederiksværk 254

Fornuftige julegaver - Fikse julegaver

Kort sagt
julegaver
fra

Jens Holtegaard

Telefon Frederiksværk 83

Vi hjælper Dem altid gerne på gлед, hvis De mangler ideer!

Sv. Aa. Olsen

Blikkenslager,
Aut. gas- og vandmester

Install. af W.C. og badeanlæg
Automatiske pumpeanlæg og
elektr. vandvarmere, oliefy.

Nørregade 47, Frederiksværk
telefon 585

Poul
LIEBERKIND

Telefon Frederiksværk *17

Gennem generationer det rigtige indkøbssted
for gode manufakturvarer af enhver art

Den
RIGTIGE
ur- og guldsmedforretning

S. P. Søffe og Søn

urmager og guldsmed
telf. Frederiksværk 286

Th. Pedersen Kiosken Torvet

Frederiksværk
Tlf. 195 - 163

Alle førende mærker
i cigarer, tobak, vine,
også i smukke
gaveæsker til julen
samt alt i konfekturner.
Julehefter.
Dag- og ugeblade.
Festtelegrammer
sendes overalt

Grand Hotel **FREDERIKSVÆRK**

ønsker
glædelig jul

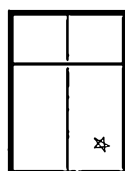
JULEGAVER

til
hele
familien

VIGGO SVENDSEN

Urmager . Guldsmed . Optiker
Frederiksværk . Telf. 201

Glarmester H. Koppel-Andersen

FREDERIKSVÆRK TELEFON 223

FISK

er en god
og sund spise

Friske varer
Billige priser

Hans Rasmussen

Fiskehuset . Nørregade 5 . Frederiksværk
Telefon 855

Trælast
Bygningsartikler
Betonvarer

...Alt

Elektrisk

Smukke bordlamper
Moderne lampetter
Alt i El-køkkenudstyr
Brødristerere og Strygejern

Knud Løth

aut. Installatør
Tlf. Fr.værk 177 - Nørregade 20

H. Nobel
NOBEL

TØMMERHANDEL
FREDERIKSVÆRK
TELEFON *70

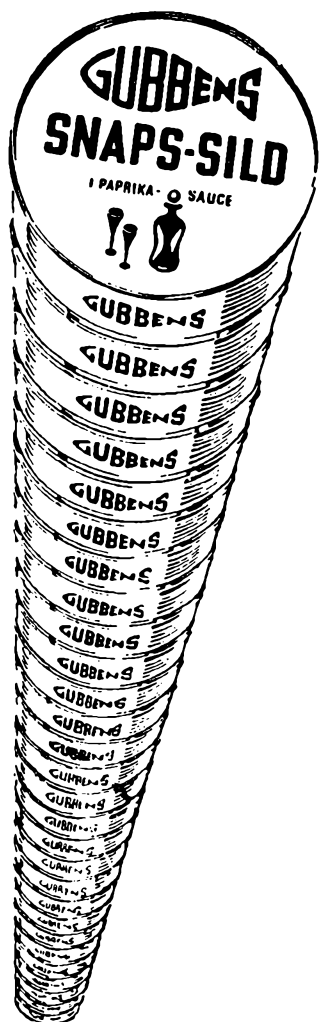
ARNE HENRIKSEN

TØMRERMESTER

Karsemose

Telefon Frederiksværk 97

- også alt vedrørende sommerhuse

-det er sager!

Speciel drengeafdeling

Aage Løkke
Frederiksværk
Tlf. 345

- en god forbindelse i tøj

Julegaven lige netop fra

Fa. CHR. SCHMIDT

Nørregade 1
Frederiksværk
Tlf. 31

Smedie og Maskinværksted
Havnevej - Frederiksværk
Centralvarme og Oliefyrr

OSVALD KRAFT

Telefon 422 og 366

Joh. Reitzels efterfølger

E. Skovgaard Rasmussen

Murermester
Specialist i
ildfast arbejde

★ Tscherningsgade 5
Frederiksværk
Telefon 587 og 1697

Aut. Installatør
GODTHÅBSVEJ
Tlf. Frederiksværk 415
LYNGBLIK
Tlf. Liseleje 476

Brdr. A. og P. Møller

Jernbane

K. A. Hansen . Frederiksværk . Tlf. 148

kiosken

Julehefter
Jule- og nytårskort
Dag- og ugeblade
Tipsforhandler
Stort udvalg i
tobak, cigarer og
cigaretter samt
chokolade og
konfekt
Alt i de fineste
kvaliteter

Banken
for
Frederiksværk og Omegn
aktieselskab

H. ANDREASEN

Isenkram
Nørregade 24

Telefon 64
Frederiksværk

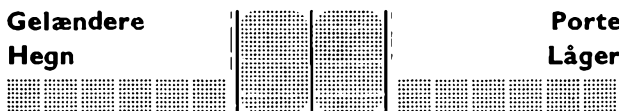

Stort udvalg i julegaver til hele familien!

Den gamle Smedie

J. THISTEN-NIELSEN
Frederiksværk - Telefon 556

Gelændere
Hegn

Porte
Låger

Alt i kleinsmedearbejde

Køb manufakturvarer

hos FIRMA

KNUD ANDERSEN

Nørregade 13, Frederiksværk
Telefon 107

Frederiksværk Bogtrykkeri

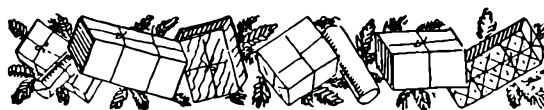
Alf Jensen
Godthåbsvej 4 a, Frederiksværk
Telf. 285*

CHR. OLSEN

Tømrermester

Maskinsnedkeri . Nørregade 52 . Telf. Frederiksværk 131

Jul
i det gamle
hus

på Torvet i Hillerød

Kig indenfor. - Hele huset med de gamle,
hyggelige stuer er fyldt
med møbler i alle stilarter -
og et væld af
dejlige gaveting - lige fra kroner 2,00

Borella-Hansen & Co.

HILLERØD (03) 26 05 98
STIL OG KVALITET - EN TRADITION

Hillerød og Omegns Bank

16
afdelinger og filialer i
Nordsjælland

- til Deres tjeneste !

Sigurd Henriksen Tømremester

»Solbakken« . Kregme . Telefon . Ølsted 137

Alt vedrørende tømmer-
og snedkerarbejde
Nyt såvel som reparationer
Herunder også alt
vedrørende sommerhusbyggeti
Tilbud og
overslag uden forbindende

Hotel Strandborg

FREDERIKSVÆRK — TELEFON 293

De små haver med god og billig mad
Hyggelige værelser med centralvarme

Einer Petersen

Grimstrup Andels-Kartoffelmelsfabrik

pr. Ølsted
telefon Ølsted 15

KAMOS MINUT KARTOFFELMOS

tag
også om vinteren
med

Frederiksværkbanen

og
Gribskovbanen

Se julevinduet!

få
gaveideen
hos

N. SANDNER

Nørregade 26, Tlf. Fr.værk 65

Gladelig Jul

GODT NYTÅR! - TAK FOR DET GAMLE!

E. og B. Zier Bro

BLOMSTER . FRUGT . GRØNTSAGER
Jernbanegade 15, Frederiksværk
telefon 149, privat 241

Telefon Hald 35

Torup Kro

Torup pr. Dyssekilde

NORDSJÆLLANDS ÆLDSTE KRO

Hyggelige selskabslokaler og à-la-carte
Stor gammel have

HVER DAG HELE ÅRET RUNDT NYSTEGTE HALSNÆS-ÅL

Musik og underholdning hver aften

*Køb Deres
gasolie - dieselolie
petroleum*

i

Hundested Kul og Olie A/s

Telefon Hundested 200

og Frederiksværk 200

OVERALT I NORDSJÆLLAND

Cykler . Radio . Fjernsyn

Støvsugere
Symaskiner
Grammofon-plader
Autocykler
Salg og service

Førende mærker

Hans Blom

Helsingø . Telefon 71

**Helsingø
Boghandel**

P. Schwartz Sørensen

ØSTERGADE 19
TELEFON 1

Nyd udsigten fra
Nordsjællands smukkeste
beliggende restaurant
Tag hele familien med
Cafeteriapriser
Ingen drikkepenge
Hurtig betjening

Grill Rosiñol

Øresundsvej 2 . Telefon Hornbæk (03201) 601

**Stort udvalg
Kød - Flæsk - Pålæg
Fin kvalitet**

Til hverdag og fest
får De bedst
alt i både varmt og koldt -
gør derfor holdt
hos

Slagtermester Jacob Lyng Madsen

Østergade 17, Helsingø, telefon 34

Statsautoriseret revisor
Carl Johansen

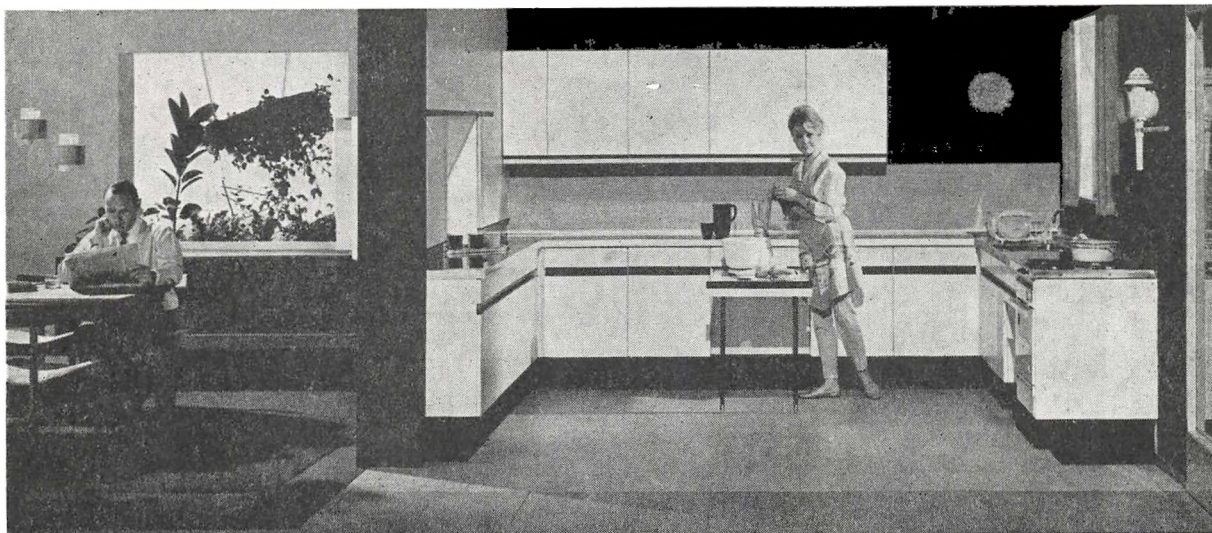
Vesterbrogade 19 København V Hilda 250 og 5050

træffes den første fredag i
hver måned i Frederiksværk
på Frederiksværk Bogtryk-
keri fra kl. 10-12 og efter
aftale. Tlf. Fr.værk 285.

Helsingø Hotel og Kro

ved
Chr. Asmussen
telf. 6

Udmærket madstede
Dejlig kaffe
Komfortable værelser
Selskabslokaler
Teatersal

DET ELEGANTE OG MEST VELINDRETTEDE KØKKEN ER ET.....
EUROPAS BEDST FREMSTILLEDE KØKKEN ER ET

POGGENPOHL
KØKKEN

HALDUR
Christiansen
TØMRER OG SNEKERFIRMA

Sudergade 10 - 13 Helsingør, telefon (03) 21 01 44

Gl. Kongevej 11 København, telefon (01) 44 66 56

SE VOR Udstilling i BYGGECENTRUM, KØBENHAVN

Humlebæk Boghandel

F. Lønholdt

Ny Strandvej 50, telefon Humlebæk 365

RESTAURANT

Spec.
friskstegte
rødspøttefileter
m/pommes frites

God kaffe
m/ smørbagt
Wienerbrød

Møllehjul
NY STRANDVEJ HUMLEBÆK TLF. 876

Julegaver til hele familien

Humlebæk Installations-
& Radioforretning

Brdr. Dybdahl, aut. elektroinstallatør

Torbenvej 4
Telf. Humlebæk 300

Kolonial — Konserver
Vin — Tobak

Eneforhandler af
SKJOLD BURNE VINE
i Humlebæk

K. Willer Hansen

Ny Strandvej 52 - Humlebæk - Telefon 466

Vær velklædt- Vær pelsklædt!

Det største udvalg i skønne
pelskåber, jiggers og pelshatte
finder De i Helsingørs eneste
specialforretning - Deichmann Pelse

Søger De en ide til en julegave,
har vi et væld af fikse besætnin-
ger og kraver til
meget rimelige priser

Vi udfører alle reparationer
på eget værksted, så De er sikker
på fagmæssig betjening.

Søger De kvalitet
og udvalg, så gå til fagmanden

på gensyn hos

Deichmann Pelse

Kongensgade 7, Helsingør
telefon 21 69 70

Egen import -
eget værksted -
egen fabrikation -

Der er stemning og duft

Varerne
udbringes

i det gamle
brænderi hos kaffe-
handler Olsen
- og kaffen, den
smager.

Specialforretning for kaffe, te, cacao, cho-
kolade og bisquits. Stiftet 1902.

Vilh. Olsen
Bjergegade 14, Helsingør
telefon 21 00 35

Maharani

ANTIKVITETER
fra Indien, Tibet og Nepal

Tlf. 216039 . Sct. Olaigade 15 . Helsingør

Gaven til de lange
vinteraftener finder De i

BRODERIFORRETNINGEN
Dagny Hansen
Stjernegade 5 . Helsingør
TELEFON 21 04 81

Nu
går man i
COMO SKO

Hj. af Bjergegade
og Olaigade
Helsingør
Tlf. 21 39 09

M. Friis

har prikken
over i'et

og tilfredsstillter den kræsne smag
Møbler . Tæpper . Gardiner . Persiener

HELSINGØR - STJERNEGADE 32 - TELEFON 21 37 90

Det
gamle hus
med
nyt tøj...

HERRE- OG
DRENGETØJ

Claus Jørgensen
HELSINGØR
TELF. 210489

DEN SMARTE DAME GÅR I

Koch's Modehus

DAMERNES SPECIALFORRETNING

Helsingør, Bjergegade 8, telefon 21 01 73

Hundested, Nørregade 25, telefon 133

Der går jo altid en strandvejsbus

Klampenborg - Helsingør
(hvert 20. minut)

Tag
den med
RO!

tag til
SKOTTERUP KRO
telefon 21 50 15

Nyd kaffen
med lækre kager
i hyggelige omgivelser

- og find ideen til mandelgaven mellem
marcipanfigurer og huse af pepparkakor

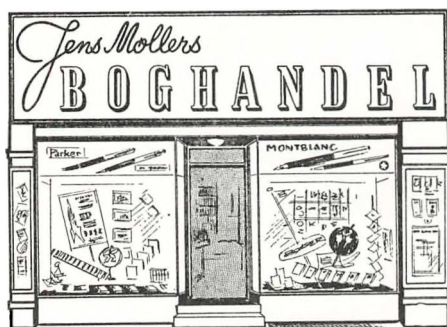
FAHLMANS KONDITORI
Tlf. 11 30 60
Kullagaten 1 - Stortorget Helsingør

Dansk Kunsthåndværk

STRANDGADE 70
HELSINGØR
TLF. 21 33 78

Forretningen med det store udvalg GIV GAVER I LÆDER, DE GLÆDER JASON

Stengade 43, telefon 21 11 72

Bøger
Papir
Fyldepenne
Kontorartikler

Jens Møllers
BOGHANDEL
Stengade 51
Helsingør
Telf. 21 01 28

— ih, de er så flinke hos . . .

FONA

TV-RADIO-BANDOPTAGERE-GRAMMOFONPLADER
STENGADE 53 . HELSINGØR . TLF. (03) 21 09 18

GRAND HOTEL

Stortorget

Tlf. 12 01 70

Hälsingborg

har hver dag fra kl. 12-15

stort sildebord

med små varme retter

Den naturlige bilvej

over Øresund

Går over

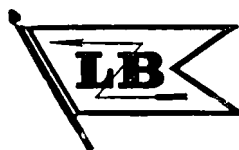
Helsingør - Hälsingborg med

— færgerne fra Kronborg Slot
CAROLA, PRIMULA og BETULA

eller over

København-Landskrona med

— færgerne fra Tuborg Havn
DANA og LINDA SCARLETT

Mange daglige afgange med moderne passagerfærger

Øresundspriser i restauranter og kiosker

Oplysninger og reservationer

Linjebuss International

Helsingør . Tlf. (03) 21 25 58

Skandinavisk Linietrafik A/S

København, Hellerup . Tlf. (01) 29 55 22

Högvakten

HOTEL - RESTAURANT - KONDITORI

Tlf. 12 03 90

Hälsingborg

EFFO

Andelselskabet

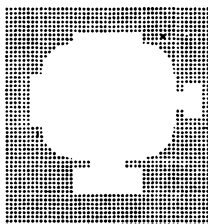
Elektricitetsforsyningen
for Frederiksværks Omegn

leverer strøm til lys, kraft og varme til følgende sogne:

Torup, Melby, Kregme, Vinderød, Lille Lyngby, Strø, Græse, Sigerslevvester, en del af Slangerup landsogn og Tibirke og Ramløse Sand

OVER FØLGENDE TRANSFORMATORSTATIONER:

1. Hundested, 2. Lynæs, 3. Torpmagle, 4. Torup, 5. Melby, 6. Evertofte, 7. Vinderød, 8. Brederød, 9. Kregme, 10. Hundested havn,
11. Ullerup, 12. Strøllille, 13. Strø, 14. Sigerslevøster, 15. Sigerslevvester, 16. Græse, 17. Hørup, 18. Store Lyngby, 19. Meløse, 20. Hald,
21. Hundested Isværk, 22. Hundested Motorfabrik, 23. Vinderød Eng-have, 24. Støverled, 25. Hundested Vandværk, 26. Asserbo, 27. Liseleje
28. Tollerup, 29. Kikhavn, 30. Nødebo huse, 31. Sverkilstrup, 32. Lynæs Vandværk, 33. Søndergade, Lynæs, 34. Vinderød by, 35. Aude-rødlejren, 36. Hvide Klint, 37. Lille Kregme, 38. Classens Dige,
39. Lindebjerg, 40. Lille Carlsminde, 41. Tibirke Sand, 42. Skovbo,
43. Asserbohus, 44. Carls-gave, 45. Lynæs havn, 46. Pileallé, Hundested,
47. Hundestedgaard, 48. Karsemose Overdrev, 49. Ramløse Sand,
50. Bagghus, 51. Hundested Nord, 52. Melby Præstelod, 53. Asserbo Vandværk, 54. Torplille Vandværk, 55. Katholm, 56. Aasebro, 57. Torplille, 58. Vinderød Skov, 59. Lucernemelsfabrikken, 60. Enghave-vejs Kloakpumpe, 61. Bavnehøj, 62. Kappelskov, 63. Møllevang,
64. Store Karlsminde, 65. Kregme sogns Vandværk, 66. Bakkely, 67. Fryse- og filetfabrikken, 68. Vibeshus, 69. Skovvang, 70. Torpmagle Savværk, 71. Degnebakken, 72. Regnholmgården, 73. Vinderød Eng-haves Rensningsanlæg, 74. Græse Syd, 75. Sølager, 76. Strøllille by,
77. Strø Nord, 78. Sigerslevvester Strand, 79. Meløse by,
80. Gåsemosen, 81. Tisvilde by.

Tillid og tryghed

er dejlige
ord for børn,
voksne
og et moderne
pengeinstitut

Min far og mor har givet mig en **BØRNEOPSPARINGSKONTO**, og selv har de sikret sig en af de **SKATTEBEGUNSTIGEDE OPSPARINGSFORMER** i Frederiksborg Amts Sparekasse.

Tusinder af forældre i Nordsjælland forstår i tide at sikre sig gennem en økonomisk planlægning.

Den moderne sparekasse er levende i sin opbygning og med en praktisk forståelse for alle de opgaver, som ungdommen og de lidt ældre medborgere ønsker at få løst gennem et pengeinstitut.

Nordsjællands største sparekasse, med sine mange afdelinger og filialer, bør ganske naturlig være Deres rådgiver i økonomiske anliggender. Gælder det lån eller opsparing

- gå i

Frederiksborg Amts Sparekasse

- hele familiens pengeinstitut